

DE KLEINE ALK

contactorgaan Vogelwerkgroep
Alkmaar en omstreken

verschijnt vier maal per jaar

Redactie

Tom Damm (06) 42 12 26 10

Arie de Wit

Beeldredactie

Jan Stok (072) 511 65 20

Redactieadres

redactiekleinealk@vwg-alkmaar.nl

Vaste medewerkers

Ofra Carmi

Ruud Costers

Elias den Otter

Arie de Wit

Wim Schols

Pierre van der Wielen

Vormgeving

Peter van Brandwijk (06) 43 73 60 23

Verspreiding

Connie Wubbels (072) 515 05 61

Peter de Greeuw (072) 561 80 50

Bestuur

Voorzitter

Elias den Otter (06) 57 71 21 23

Secretaris

Loes Staal (06) 21 82 54 20

secretaris@vwg-alkmaar.nl

Penningmeester, ledenadministratie

Francisco Rubio Fernández (06) 54 69 07 84

penningmeester@vwg-alkmaar.nl

Leden

José Tibbe (06) 50 56 68 89

Jurgen Rotteveel

Ereleden

Kees Roobeek, Harry Smit, Jan Stok,

Tom Damm

Voorplaat: Kleine Alk, Frits-Jan Maas

Commissie Natuurbescherming

contactpersoon Rob Struyk

rob.struyk@upcmail.nl

Natuurwetenschappelijke Commissie

contactpersoon Harry Smit

smit51@telfort.nl

IJsvogelwerkgroep

contactpersoon Rutger Polder,

1815JK232@hetnet.nl,

(072) 511 99 39

Roofvogelwerkgroep

contactpersoon Dook Vlugt,

d.vlugt@quicknet.nl,

(072) 589 77 78

Lid worden

Het lidmaatschap van onze vereniging bedraagt slechts € 20,00 per jaar. Hiervoor ontvangt u viermaal per jaar ons blad De Kleine Alk en bent u van harte welkom op de door ons georganiseerde activiteiten, waaronder lezingen en excursies. Als welkomstgeschenk ontvangt u tevens het boek 'Broedvogels van het stedelijke gebied van Alkmaar' (t.w.v. € 12,50).

Lid wordt u door € 20,00 over te maken op Gironummer NL25 TRIO 0379 6386 73 t.n.v. VWG Alkmaar e.o. en door tevens een mail te sturen naar Francisco Rubio Fernández, penningmeester@vwg-alkmaar.nl, met uw naam, adres, telefoonnummer en e-mail-adres.

Ook adreswijzigingen kunt u doorgeven aan Francisco Rubio.

in dit nummer

pagina 3

- ▼Vooraf: Klaplopers

Elias den Otter

pagina 4

- ▼Het aantal broedparen en jongen van de Fuut in Alkmaar in 2022

Arjen Dekker & Jan J. Vlug

pagina 8

- ▼Plaatstrouw van overwinterende Witgatten

Ruud Costers

pagina 10

- ▼Excursie Lauwersoog 25 september 2022

José Tibbe

pagina 13

- ▼Broedvogels gedurende een halve eeuw (1)

Piet Zomerdijk

pagina 31

- ▼Wetenswaardig? (19)

Ruud Costers

pagina 34

- ▼Avi-limerick

Hans Cornelissen

pagina 35

- ▼Een nieuwe gids: Vogels van Nederland en België

Truus van der Chijs van Seters

pagina 36

- ▼*Communicatie & Actualiteiten*

- ▼Van Het Bestuur

Het Bestuur

pagina 38

- ▼Van de penningmeester

Francisco Rubio Fernandez

- ▼Raadselvogel van Wim

Wim Schols

pagina 39

- ▼Lezingen

Ofra Carmi

- ▼Excursienieuws

Elias den Otter

pagina 41

- ▼Ravenwerkgroep Nederland

Hans de Vos Burchart

- ▼Waarnemingen december 2022 t/m februari 2023

Pierre van der Wielen

pagina 46

- ▼Ogrut 69: Kleurenblind

Hans Cornelissen

Kopijsluiting: 1 februari, 1 mei, 1 september, 15 november

Vooraf: *Klaplopers*

Na een geweldige Algemene Ledenvergadering, waarop wij erg blij waren met de sfeer en ieders bijdrage, is het tijd om een potje te gaan zeuren! Want niet alles is altijd zo harmonieus in vogelland als tijdens een ALV als deze.

Een paar maanden terug ging ik voor de zoveelste keer een poging doen om de Draaihals te vinden. Tot mijn grote frustratie is het mij in al die jaren vogelen nog nooit gelukt om er één tegen het lijf te lopen. Een echte schaamsoort inmiddels dus. Hmm... schaamsoort. Raar woord eigenlijk. Wat zit daar achter? Blijkbaar vind ik

De geheimzinnige Draaihals is zeer gewild.

Foto: Jan Stok

dat het na al die jaren eigenlijk 'hoort' dat ik die soort gezien heb. En waarschijnlijk zit daar ook nog een angst achter om minder serieus genomen te worden dan collega-'soortenjagers'. Een element van competitie hoort daar misschien wel bij. Het lijstje vogels moet het liefst langer zijn dan die van andere vogelaars. Terwijl ik eigenlijk het idee van competitie helemaal niet prettig vind en in hobby's juist altijd bevrijding van het 'moeten' opzoek.

Maar goed, daar vond ik mezelf toch weer, hopend op mijn schaamsoort (waarvoor ik me dan eigenlijk dus weer schaam). Ik was niet de enige. Terwijl ik rustig langs de Hondsbossche Zeewering sloop, met enige gêne omdat verstoring daar toch wel op de loer ligt, hoorde ik op afstand geklap. Twee jongens liepen dwars door de bosschages op de dijk, al klappend, in de hoop dat de draaihals op zou vliegen. Dwars door de vegetatie, dwars door habitats van allerlei andere soorten (vogels), met maar één doel voor ogen: die draaihals op het eigen lijstje. Ook ik voelde me eigenlijk verstoord, want de rest van mijn wandeling hoorde ik op de achtergrond een sporadisch applaus voor mijn poging om de draaihals te vinden. Niet gelukt, dus ik had het applaus niet eens verdiend. Ik vond het op dat moment niet waard om terug te lopen en de jongens aan te spreken. Achteraf heb ik daar spijt van en beloof ik bij dezen het de volgende keer te doen.

De rest van de middag heb ik nagedacht over de vraag: hoe ver kun je gaan voor je eigen natuurbeleving? Want laten we eerlijk zijn: regelmatig vliegt er een hele wolk ganzen of iets dergelijks op als ik zelf aan het vogelen ben. En ik heb in het verleden genoeg foto's gemaakt van vogels die ik zo dicht heb benaderd tot ze opvlogen. Maar ik voel me hier steeds ongemakkelijker bij, zeker nu we steeds meer weten over wat verstoring teweeg kan brengen. Ik ben benieuwd hoe de leden van de VWG hier in staan. Spreek me hier gerust eens op aan. Dan zal ik dat ook doen bij klaplopers die het nodig vinden om voor mij te applaudisseren...

Elias den Otter, voorzitter@vwg-alkmaar.nl

Het aantal broedparen en jongen van de Fuut in Alkmaar in 2022

Arjen Dekker & Jan J. Vlug

Inleiding

In 2021 stelden we in de gemeente Alkmaar circa 120 broedparen van de Fuut vast (Dekker & Vlug 2022). In 2022 probeerden we niet alleen het aantal nestelende dieren, maar ook de broedresultaten te bepalen. Dit laatste vooral omdat we wilden weten of de reproductie van de soort in steden hoger is dan het gemiddelde aantal jongen, zoals sinds Kraak (1984) nogal eens beweerd wordt.

De inventarisatie in 2022 en haar problemen

In 2022 hebben wij alle wateren binnen de gemeente minstens twee, vaak drie keer bezocht, zodat we niet alleen het aantal broedende vogels konden vaststellen, maar ook de hoeveelheid kuikens. De inventarisatieperiode was daardoor duidelijk langer dan in 2021, en liep van maart tot en met augustus. We hebben, zoals in voorgaande jaren, alleen het gebied gecontroleerd dat tot de gemeente Alkmaar tot 2015 behoorde, dus zonder de voormalige gemeenten Schermer en Graft-De Rijk, zodat vergelijkingen met vorige tellingen mogelijk zijn.

De problemen bij het vaststellen van het aantal broedparen waren in 2022 natuurlijk dezelfde als in 2021. Omdat we echter ook het broedsucces wilden bepalen, hadden we met meer en andere problemen te maken. We wilden graag weten hoeveel jongen er waren die hun zelfstandigheid bereikten. De sterfte onder kleine, pas uitgekomen kuikens is echter vaak heel groot, zodat waarnemingen van deze kleine jongen niet toereikend zijn. De hoge verliezen zijn zo hoog doordat de heel jonge dieren een opvallend kort donskleed bezitten, en hulpeloze wezentjes zijn die hun lichaamstemperatuur slechts heel magertjes kunnen regelen. Ze zijn gevoelig voor koude en tocht. Als het futenkuiken meer dan een paar minuten in het water is, koelt het af, en als het dons nat wordt, zinkt het dieper en dieper in het water en verdrinkt of sterft van kou-

de als het niet snel het water kan verlaten. Vele pas uitgekomen kuikens sterven dan ook bij vochtig, koel en stormachtig weer, vooral de eerste tien dagen na het uitkomen. Ook voedseltekorten kunnen hun tol eisen. Het gevolg is dat de ouders de kleine kuikens in het begin warm moeten houden, en lang moeten voeren. De jongen worden door de ouders onder de vleugels en schouderveren gedragen, waar ze zich de eerste twee weken vrijwel constant bevinden. Slechts bij het voeren en de taakwisseling van de ouders verlaten ze kort hun warme schuilplaats, wat ons de gelegenheid geeft ze te

Schijnpoetsen van Futen aan het einde van het kopschudden.

Foto: Natalia Paklina

tellen. Na de genoemde twee weken is hun temperatuurregulatie genoeg ontwikkeld om af en toe zelf wat rond te zwemmen. De tijd dat ze dat doen wordt iedere dag wat langer, en na ongeveer drie weken is de periode op de rug van de ouders feitelijk voorbij (Vlug 2021).

Als we ergens een paar Futen met kleine kuikens op de rug zagen, moesten we later terugkeren om te zien of deze grootgebracht waren. We konden niet te laat terugkeren, want de kuikens worden weliswaar soms tien, en vaak elf tot zestien weken of langer verzorgd, maar aan het einde van die periode zwerven ze in toenemende mate alleen wat rond. Als je zo'n solitair jong ziet weet je vaak niet bij welk paar het hoort. In de praktijk betekende dit dat we genoeg moesten nemen met waarnemingen van kuikens vanaf ongeveer vier weken oud. Na deze periode is er wel wat jongensterfte in het broedgebied, maar deze is meestal gering.

Een ander probleem bij de tellingen is de gezinssplitsing. De eerste periode verzorgen beide ouders alle jongen, maar later gebeurt het vaak dat elke ouder zich tot een deel van het gezin beperkt. Hierdoor ontstaan twee deelgezinnetjes, waarbij de vader vooral zijn 'eigen' jongen voert en zelden of nooit die van de moeder, en andersom. Vaak foerageren de twee deelgezinnetjes op verschillende plaatsen. Daardoor weet je niet of een waargenomen adult met kuikens alle jongen bij zich heeft of niet. De gezinssplitsing begint zich in de regel in de derde of vierde week te ontwikkelen, dikwijls spoedig nadat

de periode voorbij is waarin de kuikens op de rug worden gedragen. Het proces is op zijn laatst in de zesde week afgerond, maar als de ouders problemen hebben met de voedselverzorging van de jongen vindt het wat eerder plaats (Vlug 2021). Bovendien gebeurt het niet zelden dat een van de partners het gebied verlaat om ergens anders de vleugels te ruien, ook als de jongen nog niet (geheel) zelfstandig zijn. Zie je een adult met kuikens dan kan het dus een in de steek gelaten gezin betreffen, maar ook een deelfamilie. Duidelijk is dat de berekende reproductiegegevens daardoor slechts bij benadering juist zijn.

Het vaststellen van het broedsucces in het broedgebied heeft een zekere waarde, onder andere om de kwaliteit van de broedhabitat vast te stellen. Toch helpen deze

Vechtende Futen.

Foto: Misjel Decler

gegevens niet om aan de weet te komen hoeveel jongen de verschillende paren in hun hele leven grootbrengen. Dit onder andere doordat er een groot, maar onbekend aantal jongen in de wintermaanden sterft, en we de vogels niet individueel kunnen herkennen en we dus niet weten hoe oud ze gemiddeld worden. Dat Futen oud kunnen worden, minstens 23 jaar in het wild, is bekend, maar hoeveel van de dieren een hoge leeftijd bereiken weten we niet (Konter & Konter 2004). Er is slechts een onderzoek waarbij individuele vogels konden worden herkend, en wel van Guus van der Poel (1985). Doordat hij, vaak samen met Otte Ottema, veel Futen in de stadssingels van Leiden en Naarden kleurringen gaf, kwamen er dingen aan het licht die we anders nooit zouden hebben geweten. Hij stelde onder andere vast dat de Futen een grote mate van plaatstrouw aan de dag leggen.

Resultaten en discussie

Het aantal broedparen

In 2022 stelden we circa 111 paren vast, dat wil zeggen ongeveer evenveel als in 2021.

De verdeling van de broedvogels was niet wezenlijk anders dan het jaar ervoor, maar natuurlijk waren er wel wat verschillen. Weliswaar nestelden in beide jaren ongeveer vijf paren in de Zandput, maar het grote aantal waargenomen dieren in 2021, tot 23 exemplaren, werd nu niet signaleerd. We zagen wat meer Futen met kuikens in het Noordhollands Kanaal, maar lang niet altijd konden we vaststellen waar ze gebroed hadden.

Het aantal broedparen was duidelijk hoger dan in 2014, toen er 66 paren in de stad werden gesignaleerd (Smit *et al.* 2015). Het is niet bekend in hoeverre verschillen in inventarisatiemethodes hebben bijgedragen aan de uiteenlopende telresultaten. Ook in Amsterdam zien we een groei in het aantal broedparen. Remco Daalder vermeldt dat in 1983 de binnenstad gekoloniseerd was en er ongeveer 175 broedparen in de regio Amsterdam waren, maar dat in 2020 het aantal op 750 tot 2000 paren geschat moest worden (Van Groen *et al.* 2022). Een erg onnauwkeurige schatting, maar het geeft wel aan dat er sprake was van een explosieve toename.

De reproductie

Van de 111 broedparen hadden er 65 paren kuikens (= 65 gezinnen), dus 59 procent van alle broedvogels had succes bij het grootbrengen van jongen. Het totaal aantal jongen van de 65 gezinnen was 121, dat wil zeggen dat het gemiddelde aantal jongen per succesvol paar 1,86 was. De meeste gezinnen, namelijk 51 van de 65, hadden één of twee kuikens (= 78 procent). Elf succesvolle paren hadden drie jongen. Slechts twee paren zwommen met vier jongen rond: een in de Veersloot op 6 augustus en de ander in de voormalige slotgracht in de Oudorperpolder op 28 juli. Absoluut uniek was een gezin met vijf jongen dat in een vaart bij de Egmonderhout werd gezien, onder andere op 23 mei. Verwarrend waren waarnemingen van solitair rondzwemmende vliegvlugge jongen. Zo zagen we op 8 april een volgroeid jong in de Rekerhout. Waarschijnlijk hoorde het dier bij een paar met een ander vliegvlug jong die op dezelfde dag honderden meters verder rondzwommen in de Maresloot. Blijkbaar hebben we een paar dat eind januari eieren had, over het hoofd gezien.

Vergeleken met andere gebieden zijn de jongenaantallen niet opzienbarend. Was het aantal jongen per gezin in Alkmaar 1,86, in West- en Midden-Europa (inclusief Polen) was dit aantal wat groter, namelijk 2,11 ($n = 4262$ gezinnen, Vlug 2021). Het percentage paren dat met succes jongen grootbracht bedroeg in Alkmaar 59, en in West- en Midden-Europa gemiddeld iets minder, namelijk 53 procent ($n = 19.561$ paren). De stadsfuten in Alkmaar doen het dus niet uitzonderlijk beter of slechter dan in andere gebieden. Nu moet erbij gezegd worden dat de voor Europa berekende aantallen meer dan 40 jaar oud zijn. Ook weten we niet hoe hoog de reproductie in andere steden is. In de literatuur wordt er steeds minder melding gemaakt over de broedresultaten bij Futen. Dat is jammer, want we kunnen uit deze gegevens het een en ander concluderen.

Opvallend was dat ook nu weer een aantal Futen in de stad in de winter nestelde. Zo werd er op 8 november 2022 een klein kuiken op de rug van een broedende vogel in de Singelgracht waargenomen. Ondanks een korte koudeperiode rond half december en het bevriezen van een groot deel van het water overleefde het dier in een wak in het ijs.

De ouders doken onder het ijs en zwommen naar een verder gelegen wak om daar voedsel voor het kuiken te vangen. Op 9 januari 2023 hadden de ouders weer een nest met een ei, terwijl het jong, nu ongeveer zo groot als een volwassen dier, nog steeds bedelde. Op dezelfde dag waren er minstens nog twee paren met een legsel in de stad.

Nawoord

We denken dat het regelmatig waarnemen van Futen in Alkmaar ons wat meer inzicht kan verschaffen in de broedecologie van de soort. Het waarnemen is echter arbeidsintensief, mede door het grote aantal vaarten en andere wateren. We vragen ons af of er niet meer waarnemers bereid zijn bij dit onderzoekje te helpen.

Literatuur

Dekker A & JJ Vlug 2022. *Het aantal broedparen van de Fuut in Alkmaar in 2021*. De Kleine Alk 40: 16-21.

Konter, M & A Konter 2004. *Altersberechnungen an Ringfunden von Haubentauchern und Rückschlüsse auf die Reproduktion der Art*. Regulus Wissenschaftliche Berichte 20: 19-29.

Kraak, EM 1984. *Reproductie-capaciteit van de Fuut, Podiceps cristatus, in de grote stad*. Het Vogeljaar 32: 57-61.

Smit H, M Platteeuw & T Damm 2015. *Broedvogels van het stedelijk gebied van Alkmaar. Resultaten van 2013-2014 vergeleken met drie voorgaande inventarisaties*. De Kleine Alk, Vogelwerkgroep Alkmaar en omstreken.

Van der Poel, AM (1985). *Is de stadsfuut (Podiceps cristatus) echt anders?* Het Vogeljaar 33: 97-106.

Van Groen, FM, JL Kooijmans, G Timmermans & K Wonders 2022. *Vogelatlas Amsterdam, Broedvogels en wintervogels in en rond de hoofdstad*. Noordboek, Gorredijk.

Vlug JJ 2021. *De Fuut*. Atlas Contact, Amsterdam.

Arjen Dekker, arjenenlisette@gmail.com & Jan J. Vlug, jjvflug-gris@hotmail.com

---

Plaatstrouw van overwinterende Witgatten

Inleiding

In een eerder artikel beschreef ik in De Kleine Alk de langere aanwezigheid van de **Witgat** langs het Noord-Hollands Kanaal bij Koedijk gedurende de winters van 2010/2011 tot en met 2015/2016 (Costers 2016). De soort werd daar van november tot en met februari regelmatig en met een hoge trefkans waargenomen. Ik vroeg mij in dat artikel af of het binnen en tussen de jaren om verschillende individuen of om een plaatstrouwe vogel zou gaan.

Presentie langs het Noord-Hollands Kanaal bij Koedijk

Vanaf de winter 2016/2017 is mij slechts één waarneming ter plaatse bekend: op 26 januari 2017 een melding van Hans Grotenhuis op waarneming.nl. Hierbij moet worden aangetekend dat ik door verhuizing vanaf de winter 2020/2021 het gebied niet meer bezocht. Desgevraagd heeft Frits-Jan Maas, die tussen 2010 en 2015 de **Witgat** daar ook regelmatig waarnam, de soort sinds 2016/2017 ook niet meer aangetroffen. Dit sterkt mij in de overtuiging dat het jaarlijks dezelfde **Witgat** was die zich zes (of zeven) achtereenvolgende winters op de westelijke oever van het Noord-Hollands Kanaal ophield. De maximaal vastgestelde leeftijd is 12 jaar.

Witgat, Petten-Leihoek, 26 augustus 2021.

Foto: Ruud Costers

Een tweede geval bij camping De Watersnip bij Petten

Bijna 20 jaar lang maakte ik minstens wekelijks een ronde over camping De Watersnip in Petten. De camping grenst aan de noord- en oostzijde aan de bollenvelden van Polder R, waarvan zij gescheiden is door twee diep bemalen sloten met steile kanten. **Witgatten**, waarschijnlijk op doortrek, zag ik daar alleen op aangrenzende geïnundeerde bollenvelden. Rond de viersprong van de twee sloten zag ik in de winters van 2020/2021 en 2021/2022 voor het eerst regelmatig vanuit een van beide sloten een **Witgat** opvliegen. Het gaat om 23 waarnemingen met als datumgrenzen 21 november en 23 februari. In 2020/2021 betrof het 9 waarnemingen, verdeeld over november (2x), december (2x), januari (3x) en februari (2x) en in 2021/2022 14 waarnemingen (0x, 6x, 6x, 2x). Door verhuizing beschik ik helaas niet over aanvullende waarnemingen in de winter 2022/2023.

Conclusie

Gelet op het abrupt eindigen van de waarnemingenreeks langs het Noord-Hollands Kanaal en het vaststellen van een tweede geval bij Petten kan ik niet anders concluderen dan dat het in beide gevallen een plaatstrouwe **Witgat** betrof. Verrassend dat de in de winter schaarse **Witgatten** zich zo kunnen vastklampen aan een klein foeragegebied.

Referenties

Costers R 2016. *Witgat(ten) langs het Noord-Hollands Kanaal bij Koedijk*.
De Kleine Alk 34(4): 11-13.

Ruud Costers, ruudcosters27@gmail.com

Excursie Lauwersoog 25 september 2022

José Tibbe

Zondagochtend, vroeg uit de veren in de hoop dat er vandaag mooie dingen gebeuren op vogelgebied. Met Pierre van der Wielen als excursieleider en andere meereizende vogelkenners zit je op voorhand goed. Vanmorgen voor het eerst de winterjas weer aan, de ochtenden zijn weer fris.

We ontmoetten elkaar als bijna gehele groep (tien van de elf personen) bij het Kornwerderzand, het vogelringstation. Snel even een bakje koffie. Wat een leuk vogelgebiedje, zo ingeklemd tussen dijk en het water van Waddenzee en het IJsselmeer. Ik was er nog niet eerder geweest en werd in de luren gelegd door de geluiden van vogelimitaties.

Een grote groep overvliegende *Brandganzen* en een *Keep* lieten van zich horen en dan word je nieuwsgierig naar meer. Dat betekende dat we het gebiedje introkken en een flinke regenbui over ons heen kregen... even schuilen tussen de takken en daarna op zoek. Tussen de netten zaten leuke vogeltjes, man en vrouw *Zwartkop* kregen we van dichtbij te zien van de dienstdoende vogelringers, net zoals de *Zanglijster*, die van pure stress een aantal veertjes losliet. Later op de dag bleek dat men ook een Noordse Boszanger had gevangen. Gemist dus!

De *Grote Bonte Specht*, *Spreeuwen*, *Gaai*, *Boerenzwaluwen*, *Koolmezen*, *Pimpelmezen*, *Tijfjaf*, *Heggenmus*, *Grote gele 'kwik'*, *Holenduif* gezien én een eerste *Bladkoning* gehoord. Pierre vertelde over de trek van de Koolmezen en de Pimpelmees, niet eerder geweten. Toch eens meer over gaan lezen.

In het water zaten naast vele *Futen* ook *Dodaars* en tussen de *Kuifeenden* zwom een *Toppereend*. De *Grote Zaagbek* zeilde over ons hoofd het water in, gaaf. De *Visdief* en *Grote Mantelmeeuw* bezetten meerpalen en de *Grote Zilverreiger* hield zich schuil tussen het riet. Een *Oeverloper* scharrelde langs de basalten keien. De *Torenvalk* boven op het nabije gebouw werd eens goed bekeken (je hoopt toch op die éne nog meer bijzondere vogel).

Onderweg

Tijd om verder te rijden langs de parallelweg en daar korte stops gemaakt. Telescoop erbij én met de zon erbij; we zagen *Tureluurs*, *Drieteenstrandlopers*, *Kanoeten*, *Wulpen*, *Slobeenden*, *Bergeenden* in grote groepen, verder *Lepelaars*, *zwanen*, zelfs 8 *Zwarte*

Zwanen (exoten zegt Kees, oké ondanks dát blijf ik ze bijzonder vinden) en overvliegende *Pijlstaarten*, mooi met een duidelijk silhouet. En dan de ontdekking van een *Vos* op een zandplaat! Door de scoop kon je zien dat het beestje een flink natte staart had. Steltlopers in de omgeving gaven geen krimp en bleven rustig zitten.

Groep Steenlopers.

Foto: Rutger Polder

De *Goudplevieren* lieten zich mooi zien, sommige nog met de donkere buik van het zomerkleed, veel *Smienten*, *Wintertalingen*, *Krakeenden*, *Tafeleenden*, *Steenlopers*, *Aalscholvers*, *Meerkoeten*, *Grauwe Ganzen*, *Blauwe Reigers*, *Kokmeeuwen*, *Zilvermeeuw*,

Een prachtige jonge Buizerd met prooi.

Foto: Rutger Polder

Kieviten, Witte Kwikstaarten, Kneuen, Graspiepers, een prachtige jonge *Buizerd* met prooi, geef mij een stoeltje en ik blijf er een hele dag zitten!

Via Harlingen ging onze reis verder. Onderweg *Stormmeeuwen, Scholeksters, Wilde eend* en *Houduiven* en een drietal *Reeën* in een omgeploegd veld. Na Leeuwarden zagen we een *Roekenfamilie* van 10- 15 exemplaren in een weiland; zwarte vogels met flinke grijze snavels. Ze zien er imposant uit! Alles gaat voorspoedig, zelfs het ontmoeten van ons laatste excursielid Henk, die zich bij ons voegt.

Lauwersmeer en omgeving

We kijken bij de sluizen van Lauwersoog uit naar de Rosse Franjepoot, geen geluk daar. Wel een *zeehond* die lekker aan het lunchen is. Verder in de haven van Lauwersoog vinden we: *Scholeksters, Tureluurs, Bergeenden, Kleine Mantelmeeuw, Kuifalscholver*, paartje *Zwarte Roodstaart*, overvliegende *Zilverplevier*, 4 *Sneeuwgorzen* vliegen over, *Ijsvogel* zittend in de dam, *Kneu, Putters, Steenlopers, Oeverpieper, Graspieper*. Inmiddels genieten we van de zon en de warme kleding kan echt uit.

Op weg naar Zoutkamp doen we bij een vakantiepark een bezoekje aan een bosje waar we op zoek gaan naar de *Bladkoning*, hier meer geluk, wat vliegenvlug is het beestje toch! Een *Bruine Kiekendief* vliegt sierlijk boven de rietvelden, *Watersnippen* verrassen ons, *Wintertaling, Krakeenden, Nijlganzen, Kluten, Kleine Strandlopers, Bonte Strandloper, Bontbekplevier, Rietgors*, alles is prachtig te zien in het mooie licht.

Veel leuke soorten bij de Ezumakeeg.

Foto: Hanneke Koeckhoven

We rijden om het Lauwersmeer heen naar Ezumakeeg. Dat was nog een mooi toetje met veel leuke soorten. Op de slikken liepen dichtbij diverse *Kleine Strandlopers, Kluten, Kemphanen* en *Grutto's*. En dan het luchtspektakel van *Havik, Smelleken*, drie *Torenvalken* in een wolk *Kieviten* en de stuntende *Slechtvalk* die ongelofelijk snel door ons zichtbeeld vliegt. Adembenemend! En dan als bijna laatste, komt ook de *Zeearend* nog even langs in ons beeld. Niet te geloven wat een dag.

Pieter vindt op deze dag nog een *Elzenvlag* (een zwam) en maakt ons attent op de bloeiende *Goudknopjes*.

Tja, de Rosse Franjepoot ontbreekt in deze imposante lijst maar wat zou de vogel van de dag zijn? De Zeearend wordt als favoriet genoemd door Pierre, Kees heeft zijn hart verpand aan de Zwarte Roodstaart man, Hans en José zijn fan van het Smelleken, anderen konden niet zomaar kiezen en waarom zou je ook! Een heerlijke vogeldag samen met Pierre, Alma, Kees, Pieter, Veronique, Walter, Hanneke, Hans, Henk, Rutger en José.

José Tibbe, jgmtibbe@gmail.com

Broedvogels gedurende een halve eeuw (1)

Piet Zomerdijk

Inleiding

De meeste vogelaars hebben een niet al te grote interesse in de ontwikkeling van de vogelstand in een bepaald gebied over een wat langere termijn. Als er al over voor- of achteruitgang van een bepaalde soort wordt geschreven, gaat dat meestal over aantalsverschillen over een betrekkelijk korte periode, terwijl langetermijntrends vaak minder aandacht krijgen. Dat is natuurlijk wel begrijpelijk. Mensen leven maar kort en ontwikkelingen in de natuur en dus ook in de vogelwereld gaan langzaam. Iedereen heeft de neiging voor- en achteruitgang van de vogelstand te beoordelen naar zijn eigen referentiekader dat meestal wordt gevormd in de periode dat hij bewust naar vogels begon te kijken. Voor mij is dat nog altijd de periode vlak voor WO II, toen de duinen nog 'blond' waren en de industrialisering van het boerenland nog niet had toegeslagen. Voor de meeste vogelaars ligt dat referentiepunt veel later. Toch is het van belang de ontwikkelingen over lange termijn goed in de gaten te houden, omdat die in veel gevallen een duidelijk inzicht geven in de relatie tussen veranderingen in het landschap en de gevolgen hiervan op het voorkomen van (broed)vogels in een bepaald gebied.

Noord-Holland heeft ondertussen drie broedvogelatlassen die respectievelijk in 1971, 1990 en 2010 verschenen zijn, waardoor we in ieder geval in staat zijn de broedvogelbevolking van (een deel van) onze provincie te vergelijken over een periode van ongeveer een halve eeuw. Vooral de gegevens van de laatste twee boeken geven een betrouwbaar beeld van het verloop van de aantallen, omdat die volgens vrijwel dezelfde methodiek door een groot aantal mensen zijn verzameld en verwerkt en de hele provincie op basis van kilometerhokken is onderzocht. Door de richtlijnen van het SOVON, een netwerk van waarnemers en een goede coördinatie is op die manier een betrouwbaar beeld ontstaan over het wel en wee van onze broedvogels vanaf de jaren negentig tot heden.

De gegevens uit *Broedvogels van Noord-Holland Noord* in 1971 zijn echter op een heel andere manier tot stand gekomen en het lijkt me daarom goed in te gaan op de problemen waarmee de samenstellers van dat boek te maken hadden en vooral de verschil-

len te benadrukken met de twee latere uitgaven. Daarmee wordt ook duidelijk in hoeverre de resultaten vergeleken kunnen worden met die uit de twee laatste avifauna's.

De eerste broedvogelatlas van 1971

gering. Hij beschikte meestal alleen over een fiets, soms een eenvoudige brommer. Gebieden waar hij goed bekend was, lagen dus niet verder dan rond de 15 kilometer van zijn huis en naarmate de afstanden groter waren, werden de bezoeken zeldzamer of incidenteel. Dat had als gevolg dat grote gebieden in de provincie, zeker als ze niet als vogelrijk werden beschouwd, niet of nauwelijks werden bezocht en men ook geen flauw idee had wat voor vogels daar voorkwamen.

Dat was toen ook de belangrijkste reden om de avifauna te beperken tot het noordelijke deel van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, ook al omdat er weinig con-

De eerste broedvogelatlas van 1971

Het plan om over het noordelijke deel van onze provincie, dat wil zeggen het vasteland boven het Noordzeekanaal, een boekje samen te stellen was afkomstig van de redactie van *De Pieper*, een vogeltijdschrift dat in 1960 ontstond als orgaan van de Vogelwerkgroep Noordhollands Noorderkwartier, de eerste Vogelwerkgroep boven het kanaal die probeerde alle mensen die geïnteresseerd waren in vogels uit de Noordkop te verenigen. Het overgrote deel van de actieve leden was afkomstig uit de omgeving van Alkmaar en Bergen, dus zij waren als het ware de voorlopers van de leden van de VWG Alkmaar en omstreken.

Aanvankelijk ging het om een kleine groep mensen, maar in 1965 had *De Pieper* al 200 abonnees, wat duidelijk maakt dat het aantal mensen dat interesse begon te krijgen in vogels in die tijd vrij snel toenam. Vogels kijken was toen zeker nog niet in de mode. Een vogelaar met een kijker op zijn borst was toen nog een vreemde verschijning. Het waren trouwens vooral mannen en een vogelaar in park of duin, zeker als hij alleen liep, werd vaak voor een gluurder aangezien. Enige ervaring met broedvogeltellingen had hij niet, er waren nog geen handleidingen en bovendien was zijn actieradius

BROEDVOGELS VAN NOORD - HOLLAND

Broedvogelatlas 1990

oorlogsjaren, kreeg men meer geld en vrije tijd en dus nam de gelegenheid om te reizen en hobby's te ontwikkelen toe. Veel mensen zochten de natuur op en dat had tot gevolg dat ook de belangstelling voor vogels toenam en vogelstudie langzamerhand een breder draagvlak kreeg. Wie geïnteresseerd was kocht een kijker. Er kwamen vogelboeken die het gemakkelijker maakten vogels in het veld te herkennen, zoals de beroemde *Peterson's Vogelgids* van bewerker Kist, die naast overzichtelijke kenmerken ook aangaf welke vogels je in heel Europa kon aantreffen. Vogelaars vlak na de oorlog waren aangewezen op *Wat Vliegt daar?* van Van Dobben en *Zien is Kennen* met tekeningen van Rein Stuurman die vooral gericht waren op soortherkenning. Maar 'De Kist' bekende een revolutie, omdat soortkenmerken en verschillen op kernachtige wijze werden uiteengezet. Door een toenemende belangstelling voor de ecologie waarin de samenhang van flora en fauna een centrale rol speelt, ging men zich ook interesseren voor de relatie tussen vogels en landschappen

tacten waren met vogelaars uit Amsterdam, Haarlem en omstreken.

Om aan de nodige gegevens te komen voor een avifauna moest dus eerst contact gelegd worden met vogelaars in het gebied die zich al bezighielden met onderzoek naar broedvogels in hun eigen omgeving en die bereid waren die ter beschikking te stellen. Uiteindelijk hebben er 35 personen meegewerkt, waaronder een aantal die ook in hun beroep te maken hadden met vogelinventarisaties, zoals terreinbewakers en werknemers van Staatsbosbeheer en het PWN-gebied.

Tijd voor hobby's

Het maken van een broedvogelavifauna paste in een trend die in de jaren zestig opkwam. Door de toenemende welvaart na de donkere

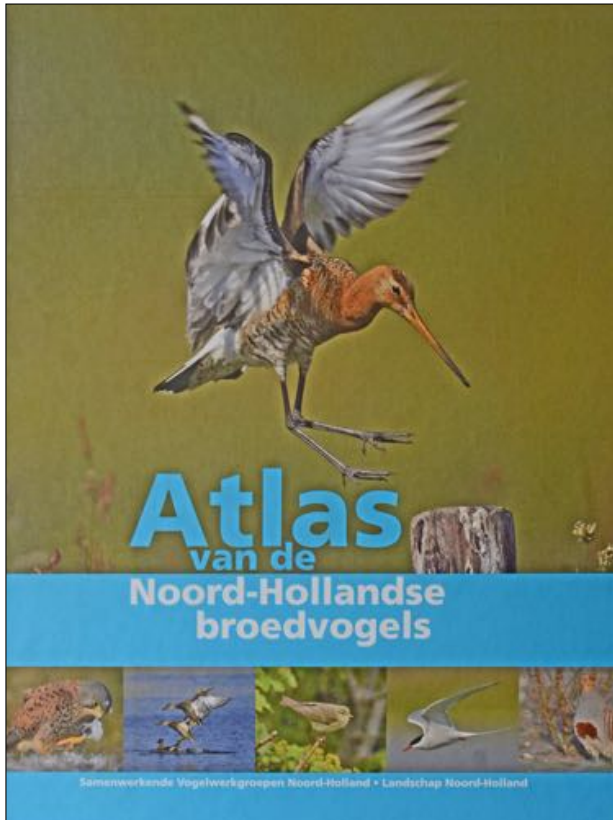
en de verspreiding van soorten in een bepaald gebied, vooral in de eigen omgeving. Het vastleggen daarvan was het belangrijkste doel en door de publicatie van die gegevens kwam er weer grotere belangstelling bij meer mensen.

Eerdere avifauna's en overzichten

Toen de redactie van *De Pieper* het plan opvatte om een Commissie te benoemen die een avifauna voorbereidde, waren er in de jaren zestig al een aantal avifauna's verschenen die een voorbeeld vormden. Het waren meestal overzichten over het voorkomen van (broed)vogels in kleinere gebieden, die door hun omvang overzichtelijk waren of voor het grootste deel natuurgebieden waar toen al vaak vogelaars heen gingen, zoals de KNNV-uitgaven over de vogels van Walcheren en Vlieland. Eén gaf een overzicht

van een veel groter gebied: de *Avifauna van Noord-Brabant*, die in 1967 verscheen. Daarin werden alle vogels beschreven die sinds mensenheugenis in Brabant waren gezien en met een grofmazig rooster van 'zeer schaars – schaars – vrij schaars – vrij talrijk – talrijk – zeer talrijk – uiterst talrijk', werd ook een poging gedaan een schatting van de aantallen te geven.

Ook in het werkgebied van *De Pieper* waren al enkele mooie overzichten verschenen, zoals *De avifauna van het eiland Marken van Wim Resoort in Limosa* (1943!) en *De broedvogels van Wieringen van A.L.J. van IJzendoorn* (1957!), *Vogels van de Duinen van Wouter Verkerk* over de vogels van het Noordhollands

Broedvogelatlas 2010

Duinreservaat (1967), beide uitgaven van de KNNV, en *De Vogels van Texel* van Chris van Orden, Adriaan en Lieuwe Dijkse (1967) dat werd uitgegeven door de Texelse

Museumvereniging. En over de Wieringermeer was regelmatig gepubliceerd na de hernieuwde drooglegging vlak na de oorlog door Van IJzendoorn. Deze en andere boekjes en artikelen vormden een grote inspiratiebron om een overzicht samen te stellen voor een veel groter gebied. Omdat van Texel al een mooi overzicht bestond, werd Texel niet in de plannen meegenomen, maar werd de Kop van Noord-Holland verdeeld in vijf geografisch min of meer te onderscheiden gebieden: de duinen, het noordelijke en zuidelijke poldergebied, de Wieringermeer en West-Friesland.

Publicaties over soorten en gebieden

De Pieper begon met het stimuleren van een aantal vogelaars om zo snel mogelijk gegevens te publiceren over het voorkomen van bepaalde vogelsoorten in het gebied. Zo ontstonden in rap tempo artikelen over de Lepelaar en Kerkuil in 1966, Fuut, Grutto,

In 1967 verscheen een artikel over het voorkomen van de Gele Kwikstaart

Foto: Miranda Zutt-van der Made

Kleine Barmsijs, Gele Kwikstaart, Oeverwaluw, Braamsluiper en Houtsnip in 1967, Boomvalk en Blauwe Reiger in 1968 en Grote Karekiet in 1971. Ook bepaalde gebieden waarvan geen exacte gegevens bekend waren werden geïnventariseerd, zoals het met verkaveling bedreigde Geestmerambacht (1966), het Rietbos bij Oudorp, de Kleimeer en Eilandspolder, het Zwanenwater en de duinrand bij Schoorl (1967), het Balgzand en Het Ven bij Enkhuizen (1968) en minder bekende gebieden, zoals de Wieringermeer en de Anna Paulownapolder (1969). Meestal waren die inventarisaties door één persoon gedaan gedurende één seizoen.

Organisatie en uitgangspunten

Toen kon het grote werk beginnen. Namens *De Pieper* werden Chris van Orden en Piet Zomerdijk in een Commissie benoemd die de klus moest zien te klaren, samen

met drie enthousiaste Zaankanters: Klaas Zwart, Harry Fabritius en Ben Muusers van de Biologische Werkgroep de Merken in Wormerveer, die zich onder meer hadden ingezet voor het behoud van Het Twiske, en Wouter Verkerk en Cees de Vries, die ervaring hadden in het duingebied van het P.W.N. Klaas de Vet zorgde voor de fondsenwerving – uiteindelijk kwamen de kosten voor de uitgave voor rekening van *De Pieper*. Hij kreeg een aantal grote bedrijven in de Zaanstreek en IJmond zo ver een bijdrage te leveren. Dat waren onder andere Albert Heyn, Bruynzeel, de Hoogovens, Mobil Oil, Van Gelders papierfabriek en Wessanen. Opvallend is dat er geen beroep werd gedaan op de provincie of op gemeenten en ook natuurbeschermingsorganisaties werden niet benaderd.

De Commissie wilde tot een snelle publicatie komen, in ieder geval mocht die niet langer dan enkele jaren duren. Ze vond dat de beschikbare gegevens voldoende waren om aan het werk te gaan en bovendien voelde ze de nodige urgentie, omdat in het landschap snelle veranderingen plaatsvonden die een grote invloed hadden op de vogelstand, zoals enkele grootschalige ruilverkavelingen in het Geestmerambacht en Polder Het Grootslag en de drooglegging en herinrichting van Het Twiske, dat werd omgezet in een recreatiegebied. Vooral het besef dat de weidevogelstand door snelle veranderingen in de landbouwsector nadelig werd beïnvloed, was een belangrijke drijfveer. Die achteruitgang was toen al zichtbaar in het snel verdwijnen van enkele kritische weidevogels zoals de Kemphaan en de Watersnip. Bovendien was het met de roofvogelstand droevig gesteld door het gebruik van gechloreerde koolwaterstof (pesticiden) en de jacht. En snel publiceren was belangrijk om een referentiepunt te hebben, waardoor toekomstige bedreigingen sneller zouden kunnen worden vastgelegd.

Daarom werd besloten om waar dat mogelijk was bij iedere soort een vrij nauw omschreven aantal van het aanwezige aantal broedparen te noteren. Relatieve begrippen als 'schaars', 'algemeen' en 'talrijk' werden daarom vermeden. Later zou blijken dat de Commissie in een aantal gevallen hierover een te pessimistische visie had en dat schattingen zijn gedaan die achteraf behoorlijk bleken af te wijken van de werkelijke aantallen. Een laatste, belangrijke overweging om tot snelle publicatie te komen, was de overweging om een breder draagvlak te creëren voor de bescherming van vogels, door meer mensen bekend te maken met de vogelstand in hun omgeving.

Deelgebieden

Het gebied van Noord-Holland Noord werd ingedeeld in vijf deelgebieden, waarvan de ondergrond (veen, klei en/of zand) en de begroeiing gemeenschappelijke kenmerken vertoonden. Een beschrijving hiervan werd verzorgd door Wim Resoort. Al gauw bleek dat er van geen enkel deelgebied gebiedsdekkende, nauwkeurige inventarisaties bestonden. Sterker nog, soms ontbraken (vrijwel) alle gegevens en moesten die door vergelijking of extrapolatie worden geschat. Dat dat niet lukraak hoefde te gebeuren, hing voor een belangrijk deel samen met de kennis die sommige commissieleden of de 35 medewerkers hadden van bepaalde gebieden. De voornaamste problemen waren de volgende:

Wieringermeer: van deze uitgestrekte polder waren gegevens beschikbaar over de periode vlak na de hernieuwde drooglegging (van 1946-49) en meer globale van de

jaren '60, waarin het gebied oppervlakkig kon worden geïnventariseerd.

Het duingebied: van de Staatsbossen bij Schoorl en de noordelijke duinen waren nauwelijks gegevens beschikbaar.

Het noordelijke poldergebied was slecht onderzocht: van het Koe gras, de Wieringerwaard, Waard- en Groetpolder en Polder Waard-Nieuwland waren nauwelijks cijfers voorhanden, hoogstens van enkele soorten.

West-Friesland was een blinde vlek: om dat probleem op te lossen voerden Chris van Orden en Cor Eyerman in 1969 een snelle inventarisatie uit door iedere voorjaarsdag een gemeente eenmaal te bezoeken. Theo Mulder noemde het de grootste vogelrazzia na de oorlog. Maar het leverde wel een schat aan informatie op met verrassende resultaten zoals het voorkomen van een redelijk grote Steenuilpopulatie en een behoorlijk aantal Zomertalingen en Slobeenden.

Van **het zuidelijke poldergebied** waren aanzienlijk meer gegevens bekend: veel veenweidegebieden werden al enkele jaren achtereen geïnventariseerd, waardoor vooral van het Wormer- en Jisperveld, het Westzijderveld, Waterland en de Eilandspolder zeer betrouwbare gegevens over de klassieke weidevogels beschikbaar waren; een belangrijk vereiste om de al zichtbare achteruitgang van weidevogels te documenteren. Maar ook hier waren talrijke gebieden slecht onderzocht, zoals Polder de Zeevang, het weidegebied rond het Alkmaardermeer, de droogmakerijen en het weidegebied rond Alkmaar.

Van de Eilandspolder waren al waardevolle gegevens beschikbaar.

Foto: Jan Stok

Wat achteraf is opgevallen, is dat er eigenlijk nauwelijks aandacht is besteed aan de vogels binnen de stedelijke bebouwing. Kennelijk gaf hierbij het landelijke karakter van de nog betrekkelijk kleine steden en lintdorpen – die nog niet overheersten in het landschap – de doorslag, waardoor er nog weinig oog was voor de specifieke vogelpopulaties die zich juist in stedelijke centra vestigden. Stedelijke bebouwing werd nog

gezien als een habitat waarin de landschappelijke kenmerken van het ‘buitengebied’ overheersten.

Schattingen

Toen de Commissie aan de slag ging, bleken van veel gebieden dus weinig of geen gegevens beschikbaar te zijn; het aantal broedvogels daarvan moest worden geschat. Dat was vooral het geval met een groot aantal soorten die in het hele gebied overal verspreid voorkwamen en waaraan door afzonderlijke auteurs en waarnemers tot nog toe nauwe-

Aan veel algemene soorten zoals de Huismus was nog weinig aandacht besteed.

Foto: Jan Stok

lijks aandacht was besteed, zoals bijvoorbeeld algemene soorten als Houtduif, Huismus, Spreeuw, Merel of Boerenzwaluw. Maar ook het voorkomen en de dichtheden van weidevogels in de minder traditionele weidegebieden in de Noordkop waren niet goed bekend. Ik herinner me nog de vaak pittige discussies tussen de meer progressieve schatters en de conservatievere van de Commissieleden, die uiteindelijk tot een door iedereen aanvaard geschat aantal moesten leiden. Vanzelfsprekend werd dat resultaat niet uit de duim gezogen, maar door telervaring, kennis van de gebieden en extrapolatie verkregen. Wat echter niet wegneemt, dat daarbij soms grote fouten zijn gemaakt, die pas vele jaren na publicatie aan het licht kwamen. Een zeer sprekend voorbeeld dat ik me herinner betreft de kleine karekiet, waarvan de totaalschatting uiteindelijk werd bepaald op 2.250-2.500 paar. Enkele jaren later leverde een nauwkeurige inventarisatie van de Wieringermeerpolder alleen al 1.500 broedparen op, waaruit kan worden afgeleid dat de totaalaantallen voor het hele onderzoeksgebied vele malen hoger gelegen moeten hebben. De meeste schattingen waren bij nader inzien aan de lage kant, wat natuurlijk jammer is, omdat later de achteruitgang van bepaalde soorten niet meer goed kon worden gedocumenteerd. Dat geldt in het bijzonder de aantallen weidevogels buiten de

veenweidegebieden in het noordelijke deel van de provincie. Door de grote concentraties in de veenweiden en de veel nattere condities daarbuiten was er een veel grotere uitstraling van die soorten naar verder weg liggende graslanden, dan we toen beseften.

Veranderingen in het landschap

Hoewel *Broedvogels van Noord-Holland Noord* dus voor een aantal vogels een niet geheel betrouwbaar beeld geeft van de toen aanwezige aantallen, heeft het nog altijd een grote betekenis als we een beeld willen oproepen van het landschap zoals het er toen uitzag. Vogels zijn belangrijke indicatoren van de staat waarin een landschap zich bevindt en de veranderingen daarin worden duidelijk als we de verspreiding, de komst of het verdwijnen van soorten vergelijken met de latere edities.

We kunnen ons nu nauwelijks meer een voorstelling maken van hoe het landschap van onze provincie boven het Noordzeekanaal er een halve eeuw geleden uitzag. Natuurlijk is in grote lijnen de indeling van het landschap gelijk gebleven. Dat wil zeggen een duinstrook met binnenduinstrand aan de westkant, ten zuiden van de lijn Alkmaar-Hoorn een gebied waar voornamelijk veeteelt wordt bedreven, voor een belangrijk deel op veengrond, en ten noorden van die lijn een gebied dat overwegend bestaat uit land- en tuinbouwgronden op klei, hier en daar afgewisseld met veeteelt. Maar zowel de activiteiten in die gebieden als de inrichting ervan zijn totaal veranderd.

Vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw nam de bevolking in snel tempo toe. Aanvankelijk wilde de overheid groeikernen ontwikkelen rond de al bestaande grotere steden om de groeiende bevolking van de randstad op te vangen. Maar uiteindelijk werden de vele lintdorpen die onderdeel waren van het agrarisch ingerichte platteland uitgebreid met woonwijken, waarin voetbalvelden en groenvoorzieningen een belangrijke rol speelden. Belangrijk gevolgen hiervan waren dat het agrarische karakter van vooral het noordelijke deel langzaam verstedelijkte. In ieder geval werd het agrarische

Grote toename van bebouwing en infrastructuur.

Foto: Jan Stok

karakter onderbroken door de langzaam groeiende dorpen, die steeds meer stedelijke kenmerken gingen vertonen. Omdat een toenemend deel van de bevolking bestond uit inwoners die hun werk vaak ver buiten hun woonplaats hadden, dikwijls in de stad, verdween ook langzaam de boerencultuur die altijd dichtbij de 'natuur' had gestaan en waarin vooral begrippen als 'schadelijk', 'nuttig' en 'ongewenst' werden gehanteerd, om de natuurlijke omgeving te beïnvloeden.

De verstedelijking heeft dan ook grote invloed gehad op een veranderde kijk op de natuur op het zogenaamde platteland, waarin bijvoorbeeld de jacht minder gemakkelijk kon worden uitgeoefend en er minder eensgezindheid ontstond over schadelijk gedierte dat bestreden moest worden. In ieder geval zijn door de verstedelijking van het platteland de veranderde opvattingen over flora en fauna sneller in het hele gebied doorgedrongen. Dit heeft vooral als effect gehad dat de felle en onredelijke bestrijding van kraaiachtigen, roofvogels en meeuwen snel is afgenomen en bijvoeren van vogels in de winter of het aanbrengen van kunstmatige nestgelegenheid zich sneller over de hele provincie heeft verspreid. De uitbreiding van het oppervlak waar stedelijke bebouwing en vestiging van industrie plaatsvond, veranderde grote gebieden in snel tempo, vooral in het zuidelijke deel rond de Zaanstreek en het IJmond-gebied, waardoor het landelijke karakter verdween van grote delen die doorsneden werden met aan- en afvoerwegen.

Bosvorming en verparking

Boven de lijn Alkmaar-Hoorn was het landschap in de jaren zeventig nog vrijwel boomloos. Behalve een aantal polderbosjes, waren de wegbeplantingen gekapt om het hout te kunnen stoken tijdens de lange hongervinter 1944-'45; alleen langs de bin-nenduinrand en het duingebied bleef de begroeiing grotendeels gespaard, omdat het 'Sperrgebiet' was dat door gewone burgers niet meer mocht worden betreden. Het Robbenoord- en Dijkgatbos in de Wieringermeer en de brede boszones langs het Wieringerrandkanaal en het Waard- en Groetkanaal hadden zwaar te lijden gehad van het zoute water, omdat de Duitsers aan het eind van de oorlog de polder onder water hadden gezet. In de jaren zeventig bestond de vegetatie nog grotendeels uit laag struik-gewas terwijl de nieuwe beplantingen langs wegen nog moesten uitgroeien. Van bosvorming was in die jaren nog nauwelijks sprake. Ook de verparking van het landschap moest nog beginnen: die kreeg in de nieuwe verstedelijkte delen een enorme 'boost' door de aanleg van parken, sportterreinen en andere groenvoorzieningen.

De langzaam op gang komende bosvorming en verparking die vooral in het noorde-lijke deel van de provincie plaatsvonden en in wat mindere mate, in ieder geval gemid-deld wat later, in het zuidelijke deel, begon eigenlijk pas in de jaren zestig en heeft een vrij snelle kolonisatie van bosvogelsoorten tot gevolg gehad. Rond 1970 waren die nog redelijk schaars in de polder, maar allengs drongen standvogels als Merel, Winterkoning, Heggenmus, Zanglijster, Houtduif, Boomkruiper en Grote Bonte Specht vanuit de duinrand steeds verder door in bosschages, villaparken, boerderijtui-nen en polderbossen. De aantallen van de meeste soorten namen snel toe, vooral ook in parkachtige landschapstypen die binnen de stedelijke bebouwing lagen. Ze profi-terden daarbij ook van de hogere wintertemperaturen en een groter voedselaanbod.

Standvogels zoals Boomkruiper profiteerden van bosvorming en verparking.

Foto: Dijen Thio

De Roodborst die een voorkeur heeft voor wat dichtere of hogere begroeiing bleef daarbij wat achter, maar vestigde zich uiteindelijk in wat grotere bossen, dichter begroeide parken en boerderijtuinten. Ook de Vink, met een voorkeur voor hogere bomen, kwam meestal wat later. De Merel is inmiddels de talrijkste broedvogel van de provincie. Ook Ekster, Kauw, Zwarte Kraai en Gaai profiteerden en breidden hun verspreidingsgebied uit. Maar ook een aantal trekvogelsoorten die zuidelijker overwinteren, wisten het platteland te veroveren. Zwartkop en Tjiftjaf werden algemene soorten.

In de beginperiode van de toenemende bosvorming profiteerden vooral soorten die een voorkeur hebben voor open landschappen met een ontwikkeling van struiken en laag geboomte. In het zich herstellende Robbenoord voelden de Boompieper en Sprinkhaanzanger zich thuis tot in de jaren tachtig, de Fitis verscheen in polderbossen, Grasmussen en Tuinfluiters werden steeds vaker gehoord in de ruigten aan de rand van steden en dorpen. De aantallen van deze soorten zijn later weer wat gedaald door de verdergaande successie en het opruimen van overhoekjes en ruigtegebiedjes aan de rand van steden. De Braamsluiper, in 1971 nog een vrij zeldzaam voorkomende vogel die vooral langs de binnenduintrand voorkwam, vestigde zich in dichte heggen en doornige struiken in de stad en boerderijtuinten. Hoe sterk de toename van deze 'bossoorten' is geweest zullen we nooit precies weten, want zoals al eerder gezegd waren de schattingen rond 1970 van de aantallen vrijwel zeker veel lager dan de werkelijke aantallen. Maar het gaat in vele gevallen om vijf tot tienmaal grotere aantallen als we de huidige aantallen vergelijken met die van rond 1970. De snelheid van kolonisatie verschilde per soort en heeft vooral te maken met de mate waarin zich de struiken en bomen ontwikkelden en de omvang van het beboste gebied. Het is te verwachten dat in de komende jaren ook andere soorten die oorspronkelijk alleen in het duingebied voorkwamen op het platteland verder zullen toenemen, zoals Groene Specht en Sperwer.

Alleen de soorten met een voorkeur voor hoogontwikkeld bos met een brede struiklaag en grote omvang, mijden tot nu toe de polder en de stedelijke centra nog, zoals Kleine Bonte Specht, Boomklever, Fluiters en veelal ook Havik. De kans op vestiging is het grootst in de oude stadsparken in Alkmaar en Heiloo, als die tenminste niet te netjes worden onderhouden.

De toename van de bovengenoemde soorten op het vroeger open platteland was te verwachten, omdat het allemaal soorten zijn die in bossen en parkachtige landschappen in grote delen van Europa algemeen voorkomen. In Noord-Holland waren ze vóór 1970 in het duingebied, de binnenduinrand, villawijken en boerderijtuinen al algemeen en daarvanuit hebben zij hun broedgebied uitgebreid. Ten noorden van de lijn Alkmaar-Hoorn is dat sneller gebeurd dan ten zuiden ervan. Hoewel de aanleg van het Purmerbos, de grote boerderijtuinen in de Beemster en de stadsuitbreidingen in de Zaanstreek en IJmond ook daar de toename hebben bevorderd.

Opschoning van het landschap...

Tegenover de snelle groei van het aantal bosvogelsoorten, vond tegelijkertijd een geleidelijke daling plaats van een groot aantal soorten die rond 1970 op het platteland nog algemeen voorkwamen. Deze 'boerenlandvogels' kregen te maken met veranderingen in het landschap waarin de broedgelegenheid en het voedselaanbod voor veel soorten steeds minder geschikt werden. Het gaat daarbij vooral om soorten die in de vorige eeuw algemeen voorkwamen, maar die sluipenderwijs steeds minder talrijk werden en soms zelfs zijn verdwenen. Vrijwel altijd vonden (en vinden) die veranderingen zeer geleidelijk plaats. De veranderingen hadden allemaal te maken met de 'opschoning' van het landschap, dat zich in allerlei vormen heeft voltrokken. Boerenerven, waar vroeger rommelige hoekjes in stand werden gehouden, werden opgeruimd of kregen een andere bestemming. Huizen en boerderijen werden beter geïsoleerd of gerenoveerd, waardoor gaten in muren en ramen werden gedicht. Oude kerktorens werden hersteld, langs wegen werden grastegels aangelegd, waardoor de wegranden werden geëgaliseerd en plasjes en oneffenheden verdwenen. Vlierbosjes, hoogstamboomgaarden en ruigten in overhoekjes werden opgeruimd, heggen en rommelhoekjes verdwenen, oogstresten werden na de oogst onmiddellijk van het land verwijderd, wegbermen werden enkele malen per seizoen gemaaid. Dat had niet alleen tot gevolg dat het landschap er opgeruimd uitzag en 'veiliger' werd, maar ook dat kleine zoogdieren en insecten steeds minder voorkwamen, en dat zaden van grassen en oogstresten eerder werden opgeruimd. Bovendien werden daardoor schuilplaatsen schaarser of was nestgelegenheid of nestmateriaal niet meer beschikbaar.

...en achteruitgang van soorten

Enkele tientallen jaren geleden werd er al alarm geslagen over de achteruitgang van de Huisvlieg, één van de meest algemeen voorkomende soorten die geleden heeft onder de schoonmaakwoede op het platteland en in de stad, maar de daling in aantallen heeft ook geleidelijk plaatsgevonden bij Ringmussen en Spreeuwen, die algemeen waren rond 1970. De achteruitgang van Ringmussen is vooral na 1993 begonnen en duurt nog altijd voort. Spreeuwen zijn vooral slachtoffer geworden van het verdwijnen van

voldoende nestgelegenheid, waardoor sinds 1990 de aantallen met meer dan 70% zijn afgenomen. Na 2005 was er vermoedelijk een licht herstel maar terwijl Spreeuwen vroeger een talrijke verschijning waren in dorpen en stadsranden zijn ze nu schaars geworden. Het probleem met algemene soorten is, dat de achteruitgang meestal pas wordt geconstateerd als die al lang aan de gang is, omdat de aantallen in de beste jaren vanzelfsprekend zijn. Het is dan ook vrijwel zeker dat de cijfers rond 1970 toen te laag zijn ingeschat, zodat de nu vastgestelde daling nog veel groter is dan we denken.

Dat is ook het geval met algemeen voorkomende zomergasten, zoals Boeren-, Huis- en Gierzwaluw, die door gebrek aan voldoende broedplaatsen en voedsel sterk in aantal zijn gedaald. Boerenzwaluwen waren rond 1970 zeer algemeen. Grote delen van het toen onderzochte gebied waren toen niet volledig geïnventariseerd, maar een voorzichtige schatting leverde toch 7.500-10.000 broedparen op. In 2010 waren die aantallen voor heel Noord-Holland al veel lager. Er is sprake van een sterke afname die ook geldt voor de Huiszwaluw die vooral voorkwam in de kleigebieden. Rond 1970 was er al een

Er is sprake van een sterke afname van de Boerenzwaluw.

Foto:Dijen Thio

zichtbare terugloop van grote kolonies, bijvoorbeeld in de Wieringermeer, waar op enkele boerderijen en gemalen meer dan 500 paren broedden, achteraf gezien al een voorbode van een sterke daling in de jaren daarna.

Ook gierzwaluwen, die overigens moeilijk te inventariseren zijn, laten een scherpe daling zien van de aantallen. Als oorzaak wordt genoemd de verdwijnende nestgelegenheid door restauraties van kerken en het verdwijnen van oude gebouwen in stedelijke centra en natuurlijk ook afname van het voedselaanbod. Het blijft overigens lastig om de oorzaken alleen toe te schrijven aan veranderingen in het broedgebied, omdat die ook te maken kunnen hebben met ongunstige ontwikkelingen in het wintergebied in Afrika of langs de trekweg.

Hetzelfde geldt voor Spotvogel en Grauwe Vliegenvanger, algemene vogelsoorten van het platteland rond 1970. Hoogstamboomgaarden en volkstuintjes zijn verdwenen, waardoor de Gekraagde Roodstaart uit de polder is verdwenen. Soms is de achteruitgang van een bepaalde soort niet goed te verklaren: de Grauwe Vliegenvanger, die vooral voorkwam langs de binnenduinrand, is daar vrijwel verdwenen, hoewel in het landschap daar de laatste 50 jaar niet al te veel veranderd is. Veranderingen in het wintergebied kunnen hier ook een rol spelen. Omdat ons land aan de rand van het verspreidingsgebied van Grauwe Vliegenvanger en Spotvogel ligt, kan daling van de hele populatie juist hier goed zichtbaar worden en in eerste instantie niet noodzakelijk het gevolg zijn voor veranderingen in het broedgebied.

De afname van de Kneu, vroeger algemeen in heggen en struiken, is opvallend.

Foto: Djen Thio

Ook algemene zaadeters zijn afgenomen. Ongetwijfeld heeft dat te maken met het verwijderen van ruigten met een kruidenrijke vegetatie, het maaien van wegbermen en het opschonen van akkers na de oogst. Naast de al genoemde Huismus en Ringmus is de achteruitgang van de Kneu, vroeger een algemene vogel in heggen en laag geboomte, opvallend en dat geldt in wat mindere mate voor de Putter, alleen de Groenling lijkt stabiel gebleven, waarschijnlijk door het uitgroeien van coniferen in stadsparken en boerderijtuinten. Maar de Geelgors die plaatselijk in Noord-Kennemerland voorkwam in de jaren zeventig op bollenakkers en braakliggend terrein in de duinen, is geruisloos verdwenen vóór het einde van de vorige eeuw.

De Steenuil heeft ook te lijden gehad van het opschonen van boerenerven en het eenvormiger worden van het boerenland. Behalve het feit dat de Steenuil uit de duinen is verdwenen, waar hij voor 1970 nog hier en daar broedde in konijnenholten heeft de soort het moeilijk door de afname van kleine zoogdieren, vooral muizen op het platteland.

Omdat het broedgebied van de steenuil zich traag uitbreidt, betekent het verdwijnen in bepaalde gebieden ook, dat terugkeer daar, als de omstandigheden verbeteren, moeilijk wordt. Een groot probleem is vooral de aanwezigheid van voldoende nestgelegenheid, die de Steenuilenwerkgroep probeert te ondervangen door het plaatsen van nestkasten op strategische plaatsen.

Weidevogels

De meest opvallende verandering bij onze boerenlandvogels is natuurlijk de achteruitgang van de weidevogels. Naast het verlies aan grote oppervlakken aan weide- en landbouwgrond door de uitbreiding van steden, dorpen, wegen en industrieterreinen die door de bevolkingstoename noodzakelijk was geworden, werden in de jaren zestig de gevolgen zichtbaar van een veranderd grondgebruik in de veeteelt, die steeds meer gericht was op een grootschalige productie. Dat ging gepaard met een drastische verlaging van het grondwaterpeil, zodat gras eerder en sneller kon groeien en gedurende het jaar meer vee kon worden ingeschaard. Door toevoeging van kustmest werd de grasgroei gestimuleerd en een rationele bedrijfsvoering vereiste een grootschaliger aanpak, vaak met één of enkele grassoorten die zich kenmerken door snellere groei en meerdere maaitijden. Door verkavelingen, onder andere van het Geestmerambacht en Polder Het Grootslag werden kleinschalige vaargebieden geschikt gemaakt voor een grootschalig beheer. Het in onbruik raken van stro en stalmest voor bemesting en de steeds vroegere maaitijden verhinderden een rijke groei van het bodemleven, die nodig is als voedsel voor weidevogels en hun jongen. Al die factoren bij elkaar waren nadelig voor op de grond broedende soorten in open landschappen.

De aaneenschakeling van kleinschalige plas-drasse kavels met korte begroeiing van gras, waar pas laat in het seizoen kon worden gemaaid of vee kon worden ingeschaard, hadden in de loop van de 19e en begin 20e eeuw een groot aantal vogelsoorten aange trokken, voor een belangrijk deel gelegen in noordelijke broedgebieden, en de dichtheden hiervan hadden rond de jaren 30-40 van de vorige eeuw hun hoogtepunt bereikt, ongeveer in de tijd die Jac. P. Thijsse heeft beschreven. Na WOII zette de achteruitgang in. De soorten waarbij dat het eerst opviel, broedden uitsluitend op graslanden met kort gras, zoals Kemphaan, Grutto, Zomertaling en Slobeend, maar ook soorten die deels in andere landschapstypen broedden, zoals Kievit, Tureluur, Veldleeuwerik, Scholekster en Watersnip gingen achteruit. In de veenweidegebieden in Waterland en de Zaanstreek werd rond 1970 al een snelle daling van de aantallen vastgesteld. Tussen 1968 en 1980 halveerden daar de dichtheden van Grutto's, een van de meeste kwetsbare soorten. Maar van alle weidevogelsoorten nam naast de aantallen ook de omvang van het verspreidingsgebied af. Rond 1970 kwamen Kemphaan, nu bijna uitgestorven in Noord-Holland, en Slobeend niet alleen voor in het veenweidegebied, maar ook tot in grasolders langs de noordelijke duinkust tot bij Den Helder. Baltsende Watersnippen tegen de duinrand, ter hoogte van de Zijpe, waren nog een gewone verschijning. Ondanks beheerovereenkomsten met boeren, die een matigende invloed moesten hebben op de achteruitgang, zijn de aantallen ook na 1980 verder gedaald en is het broedgebied ingekrompen. De daling van het aantal weidevogels is zo langzamerhand een 'neverending story', die alleen met heel rigoureuze maatregelen kan worden gestopt.

Baltsende Watersnippen waren rond 1970 nog vrij normaal.

Foto: Dijen Thio

Als we de daling van de aantallen en de tot nu toe genomen maatregelen naast elkaar leggen kunnen we alleen maar constateren dat de neergang voortgaat. In de laatste halve eeuw wordt dat gedocumenteerd met niet mis te verstane cijfers.

Veranderingen niet altijd voorzien

Samenvattend kunnen we vaststellen dat het Noord-Hollandse platteland sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw onherkenbaar is veranderd. Een overwegend agrarisch ingericht, onopgeruimd en open landschap, waar op veel plaatsen nog rust heer-

Het Waterhoen heeft de stedelijke omgeving ontdekt.

Foto: Dijen Thio

ste, is overwoerd door stedelijke agglomeraties die steeds overheersender werden en het landschappelijke karakter hebben ondermijnd. Naast stads- en dorpsuitbreidingen hebben veranderd grondgebruik, waterpeilverlaging, verkavelingen, toename van de openlucht recreatie en het verdwijnen van stiltegebieden invloed gehad op het verdwijnen, afnemen, verschijnen of toenemen van bepaalde soorten in een periode van een halve eeuw. Sommige effecten waren te verwachten, maar achteraf is gebleken dat veel van die veranderingen niet waren te voorzien.

Zo hebben vooral standvogels zich steeds vaker in verstedelijkte habitats gevestigd. Ze worden aangetrokken door een omgeving die voedselrijker is, warmer en dikwijls meer bescherming geeft. Futen zijn sinds de jaren zeventig in de stadgrachten verschenen, broeden daar vaak in hoge dichtheden en hebben meer broedsels. Dat is ook het geval met Waterhoen, Meerkoet en Houtduif en vooral Turkse Tortels, die aanvankelijk alleen bij opslagplaatsen en kippenfarms voorkwamen. Blauwe Reigers hebben hun schuwheid verloren en broeden in stadsparken. De Wilde Eend is ondertussen zo sterk gedomesticeerd, dat vrijwel de hele populatie boerenhoeven, lintdorpen en stedelijke centra opzoekt om daar te broeden. De Merel is in de stad de talrijkste broedvogel, heeft kleinere territoria dan in het open veld en Kool- en Pimpelmees worden geholpen door een eindeloze variatie aan nestkasten die worden opgehangen.

Bescherming

Die toegenomen domesticatie heeft ook veel te maken met een andere houding waarmee tegenwoordig naar vogels wordt gekeken. Rond 1970 stonden veel vogels nog op de 'zwarte lijst' omdat ze geacht werden schadelijk te zijn of een belangrijke rol speelden bij de plezierjacht. Vooral op het platteland regeerde het adagium: alles wat schadelijk is voor de landbouw en aantrekkelijk voor de jacht is vogelvrij. Daaronder vielen eenden, Spreeuwen, Huismussen, Houtsnip, Patrijs, Fazant, zwaan en sommige steltlopers. Het waren vooral de meeuwen die eraan moesten geloven en ook kraaiachtigen, roofvogels en visetende soorten werden meedogenloos bestreden. Het schieten van toen al beschermde soorten werd vaak oogluikend toegestaan. Kraaiachtigen werden systematisch bestreden door langs bosranden nesten 'leeg' te schieten. Zwarte Kraai en Ekster waren op sommige plaatsen daarom zeldzaam. Roofvogels kwamen ook nauwelijks voor. Naast de vrij algemene Torenvalk, waren Sperwer, Boomvalk en Bruine Kiekendief zeer schaarse broedvogels, Havik en Buizerd ontbraken helemaal. De kaalslag aan roofvogels was toen ook een gevolg van het ruimhartige gebruik van pesticiden in de landbouw die deze toppredatoren de das om deden. Nu kunnen we vaststellen dat Sperwers zelfs in de stad zijn verschenen, dat de Buizerd een algemene roofvogel is en de Havik niet meer weg te denken. Blauwe Reigers en Aalscholvers waren ook niet veilig in de eerste helft van de vorige eeuw. Vooral de bestrijding van Aalscholvers had prioriteit en dat leidde ertoe dat broedpogingen, onder andere in het Zwanenwater de kop in werden gedrukt.

De veranderende omslag in het denken over de natuur en vogels in het bijzonder begon rond de jaren zeventig steeds zichtbaarder te worden en leidde tot wetgeving die een steeds grotere nadruk legde op bescherming van flora en fauna. En men ging ook langzamerhand zoeken naar middelen om bepaalde soorten te behouden of weer in te voeren.

De Buizerd is nu een algemene broedvogel.

Foto: Djien Thio

Wintervoeding en het ophangen van nestkasten heeft de toename van veel standvogels bevorderd. Eén van de eerste maatregelen die rond 1970 onmiddellijk succes had, was het ophangen van torenvalkkasten op het toen nog grotendeels boomloze platte-land in de Noordkop. En er ontstonden ook werkgroepen ten behoeve van IJsvogel, Steen- en Kerkuil, Gierzwaluw en Huiszwaluw die door het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheid trachtten de daling van het aantal broedvogels te keren en die soms zelfs tot toename van de populatie hebben geleid. Omdat Aalscholvers nog steeds als een plaag werden beschouwd in het Markermeergebied en destijds de grote viskwekerijen in Flevoland bedreigden, probeerde men de vogels te verleiden hun visgronden te verleggen naar het noordelijker gelegen IJsselmeergebied. In het Robbenoordbos werd een kunstmatige kolonie gecreëerd die 'wilde' Aalscholvers moest lokken in het noorden te gaan broeden. Hoewel die poging, die veel mankracht en geld kostte, mislukte wees het wel op een veranderende houding: je moet vogels niet met alle kracht bestrijden omdat ze schadelijk zijn, maar een evenwicht proberen te vinden tussen natuur en economische belangen. Na die tijd is het de Aalscholver voor de wind gegaan. Behalve in het Zwanenwater zijn er flinke kolonies ontstaan in de duinen en in en bij het IJsselmeer, maar dus niet in het Robbenoord.

Voortschrijdend inzicht bracht ook het besef, dat het aanbieden van nestgelegenheid alleen niet voldoende was om de bepaalde soorten te behouden, maar dat gebieden ook aan andere eisen moesten voldoen, zoals rust, veiligheid en behoefte aan voedsel. In de loop van de tijd zijn sommige gebieden speciaal ingericht om ze geschikt te maken voor bepaalde doelsoorten. Een recent voorbeeld is het landelijke project Groene Strand, dat onder meer bij Camperduin een strandgebied door afrastering geschikt maakt voor Dwergster, Strand- en Bontbekplevier. De vraag blijft overigens wel of het inrichten van bepaalde gebieden voor zogenaamde doelsoorten vaak zijn doel niet voorbijschiet. Het eenzijdig geschikt maken van De Putten voor de Grote

Stern heeft weliswaar een ongedacht succes opgeleverd – de Grote Stern werd weer broedvogel in het gebied in hoge aantallen – maar leidde ook tot verlies van slaapplaatsen van Kieviten, Wulpen en Goudplevieren en tal van kleine steltlopersoorten. En dat is extra wrang nu de vogelgriep de Grote Sternkolonie het afgelopen jaar vrijwel heeft uitgeroeid.

Noot redactie: in het volgende nummer verschijnt de tweede helft van dit artikel, plus de literatuurlijst.

Piet J. Zomerdijk, pieter.zomerdijk@planet.nl

Al 50 jaar zetten we de **BLOEMETJES** BUITEN

Intratuin Heerhugowaard
Zuidpoort 1, 072-5757157
intratuinheerhugowaard.nl

Natuurlijk! Intratuin

Wetenswaardig? (19)

1. De gegevens van de in 2021 op de Nederlandse kust verzamelde **Noordse Stormvogels** en de plastics in hun magen zijn verwerkt. Van de vogels heeft nu 94% plastic in de maag, gemiddeld over alle vogels ruim 26 stukjes met een gewicht van 0,25 gram. In 50% van de vogels zit nu méér dan 0,1 gram plastic in de maag terwijl de Europese drempelwaarde voorschrijft dat dit percentage tot onder de 10% moet worden teruggedrongen (Jan Andries van Franeker in e-mail, 30 november 2022).

2. In het voorjaar van 2022 broedde in de Amsterdamse Waterleidingduinen een paar **Grauwe Ganzen** op acht meter hoogte in een wilg. Het paar was kennelijk verdreven doordat de rietvelden onder het zand verdwenen ter verbetering van de waterwinning (tussen Duin & Dijk 2022, nr.4).

Grauwe Ganzen, Kleimeer, 17 april 2018.

Foto: Ruud Costers

3. In 2021 verbleef maandenlang een jonge **Steenarend** in het midden van het land. Zou het, in navolging van **Zeearend** en **Visarend**, een voorbode zijn voor vestiging als broedvogel in Nederland? (Roots, oktober 2022).

4. In 2022 was er een ongekende herfstinvasie van, voornamelijk eerstejaars, **Roodpootvalken**. Schitterende foto's zijn te vinden op [https://www.jaapvuijk.nl/grootste=najaars-invasie-roodpootvalken-in-40-jaar/\(verwijzing in NRC Handelsblad, 19 september 2022\).](https://www.jaapvuijk.nl/grootste=najaars-invasie-roodpootvalken-in-40-jaar/(verwijzing%20in%20NRC%20Handelsblad,%2019%20september%202022).)

5. De ogen van een **Goudplevier** zijn ruim twee keer zo groot als die van andere steltlopers. Daarmee kunnen zij foerageren tijdens de lange winternachten. Met een gezichtsveld van 320 graden (bij de mens slechts 140 graden) kunnen zij gemakkelijk roofvogels opmerken (NRC Handelsblad, 2 november 2022).

6. Een **IJslandse Grutto** met kleurringen werd 5 juli 2022 in de Leihoeck bij Petten opgemerkt en de volgende dag gezien in Kent. De vogel werd op 26 augustus 2011 als adulte man geringd in Suffolk. Daarna is hij 131 keer gemeld, maar slechts eenmaal buiten Engeland. Alleen in de maanden mei en juni is de vogel niet in Zuidoost-Engeland waargenomen (Peter Potts in e-mail, 14 oktober 2022).

7. In negen van de tien kolonies werden in 2022 in totaal zo'n 8000 volwassen **Grote**

Sterns geraapt die gestorven waren aan de hoog pathogene vogelgriep. Dat is 20 tot 25 procent van het aantal broedvogels (Sovon-Nieuws 2022, nr.3).

8. Tellingen wijzen uit dat inmiddels 10 tot 11 procent van de in Nederland broedende **Visdieven** op daken broedt (Sovon-Nieuws 2022, nr.3).

9. De nieuw verschenen Vogelatlas Amsterdam noemt vijf soorten die hun verspreiding in de regio het meest zagen toenemen. Verrassend in de opsomming is de **Ijsvogel** naast de voorspelbare soorten **Nijlgans**, **Grauwe Gans**, **Halsbandparkiet** en **Kleine Mantelmeeuw** (tussen Duin & Dijk 2022, nr.4).

10. De schetterende zang van de **Winterkoning** is met een geluidssterkte van 90 decibel op een afstand van 500 meter nog te horen (Roots, oktober 2022).

Winterkoning, Koedijk, 20 februari 2017.

Foto: Ruud Costers

11. Ontsnapte **Japanse Nachtegalen** veroveren Europa en kunnen op termijn een bedreiging vormen voor inheemse vogels. In het zuiden van Engeland lijken zich al kleine populaties te vormen (Vogels 2022, nr.4).

12. De **Boomkruiper** begint al in januari te zingen. Dit geluid is hoger dan vier kilohertz en is dus voor oudere mensen niet te horen (Landschap Noord-Holland 2022, nr.4).

13. Tijdens de laatste grote invasie van **Notenkrakers** in 1968 zijn er in Nederland circa 10.000 waargenomen. Uit die invasie is nabij Luik een broedpopulatie ontstaan van maximaal 150 paren (Roots, november 2022).

14. De nieuw verschenen Vogelatlas Amsterdam vermeldt een scenario dat, als de gletsjers op Antarctica versneld smelten, de zeespiegelstijging in Amsterdam in het jaar 2300 op 17 meter kan uitkomen. Dan leven daar geen mensen meer, maar nog steeds wel vogels. Er broeden dan misschien tropische zeevogels op restanten van gebouwen die boven het water uitsteken (NRC Handelsblad, 8 oktober 2022).

15. Biodiversiteit is nóg belangrijker dan klimaat. Het verlies aan biodiversiteit en het ontwricht raken van ecosystemen is bedreigender voor het leven op deze planeet. In beleid wordt nu vooral gestuurd op het tegengaan van klimaatverandering, minder op het tegengaan van biodiversiteitsverlies. Het westerse denkbeeld gaat sterk uit van de mens als heerser over de natuur. Het beeld dat wij onderdeel zijn van de natuur staat daar ver vanaf. Hoe zou ons land eruitzien als we onszelf zouden beschouwen als onderdeel van de natuur of als de natuur rechten zou krijgen? Met een toename van de wereldbevolking naar 11 miljard mensen in het jaar 2100 zal de druk vanuit voedsel, energie, wonen, etc. op natuur nog sterk toenemen. Natuur zal daarmee steeds verder in de verdrukking komen. (College van Rijksadviseurs, toekomstverkenning NL2100, 5 juli 2022).

Verzameld door Ruud Costers, ruudcosters27@gmail.com

Avi-limerick

Een Volgermeerse Tjiftjaf
stond met één been in haar gifgraf.
Zij stond met dat been
in een plas toluen,
En kreeg dat er zelfs niet met Cif af.

Een Huismus bij snackbar Limmen
moest nodig “effe dimmen”.
Want iedere snack
in een mussenbek
wordt vet om de buik af te gymmen.

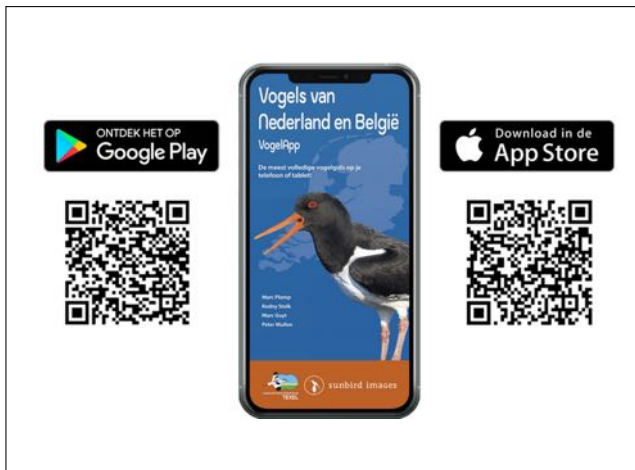
Een IJsvogel in Heiloo
kreeg een lekker visje cadeau.
Niet van haar man.
Maar ze smulde ervan
Want foute visjes zijn zó!

Hans Cornelissen, j.h.c.cornelissen@vu.nl

Een nieuwe gids: Vogels van Nederland (en België)

Ik ben benieuwd hoe deze gids is, want natuurlijk heb ik al gidsen waaronder de bekende *ANWB Vogelgids van Europa*. Wat opvalt is dat deze gids in Nederland is gemaakt. Het is dus geen vertaalde en bewerkte buitenlandse gids. De foto's in de gids zijn van Nederlandse fotografen. Het zijn duidelijke foto's waarop de kenmerken goed te zien zijn. Jochem Myer heeft een voorwoord geschreven.

Alle vogels van Europa in een gids (zoals bij de ANWB-gids) is fijn als je in het buitenland bent, maar een gids alleen voor Nederland is veel overzichtelijker. Naast de determinatie geeft de gids informatie voor vogelaars, zoals optiek (ook het schoonmaken van optiek), kleding, vogels fotograferen, vogelgebieden, trektelposten, account *bij waarneming.nl*. enzovoort.

Screenshot vogelgids

gratis app *Vogels van Nederland en België*. De basisgegevens staan daarin. Vooral in het veld is een app heel handig. Een telefoon heb je altijd bij je. Het opzoeken gaat digitaal veel sneller. Er zijn ook in-app aankopen. Dat wil zeggen dat je tegen betaling meer functies in de app hebt zoals geluiden, video's enzovoort. De kosten voor alle functies in de app zijn € 19,90 per jaar. Dat kun je veel geld vinden maar een keer met de boot naar Texel is € 25, een retour Amsterdam met de trein ook. Met de aankopen krijg je veel meer informatie.

Er staat bij iedere vogel een filmpje, duidelijke opnamen. Zelfs op mijn iPad zijn ze groot en scherp. Heel fijn om het gedrag van vogels, zoals vliegbeweging of foerageren, zo goed te kunnen zien. Je kunt vogels herkennen op foto en geluid. Een foto maken en dan om herkenning vragen. De app geeft dan de meest waarschijnlijke soort. Zoals in ObsIdentify. Je kunt ook geluid opnemen en daaraan de vogel herkennen. Alles hangt natuurlijk af van goede foto's en duidelijke geluidsopnamen. Je moet het antwoord altijd kritisch bekijken.

Bij iedere vogelbeschrijving staan symbolen voor grootte, kalender (wanneer te zien), zeldzaamheid, biotoop. Bij de beschrijving staat ook een QR-code. De code stuurt je gelijk naar de vogel in *waarneming.nl*. Daar vind je meer informatie en geluiden, foto's, video's. Er zit een prachtige checklist in waar je de geziene vogelsoorten kunt noteren.

Bij de gids hoort een

Van de ANWB-gids (*Collins Bird Guide* in het Engels) heb ik jaren geleden de bijbehorende app Bird Guide gekocht en in-app aankopen voor geluid en filmbeelden. Deze app is in het Engels, maar je kunt de vogel opzoeken in het Nederlands. Die app gebruik ik heel veel. Maar de kwaliteit van de filmpjes bij de app *Vogels van Nederland* is veel beter, de filmpjes zijn ook langer. Het is fijn dat de beschrijvingen in het Nederlands zijn.

Nog mooier in de app zijn de 3D-modellen van ongeveer 160 vogelsoorten. De vogel kun je dan met twee vingers ronddraaien zodat je de vogel van alle kanten kunt bekijken.

Alles bij elkaar vind ik de vogelgids compleet en heel goed. Zeker voor beginners een aanrader. De combinatie van gegevens op papier en digitaal is fijn. Ieder medium heeft voor- en nadelen. De combinatie werkt heel goed.

[Als screenshot niet leesbaar is dan onderstaande nog vermelden]

Auteurs: Marc Plomp, Rodny Stolk, Marc Guyt en Peter Mullen

Uitgave Vogelinformatiecentrum Texel 2022

App voor Android (Google Play) en Apple (App Store)

Basis-app gratis; uitgebreide app: maand € 2,99, jaar € 19,99

Truus van der Chijs-van Seters, g.vander.chijs@kpnmail.nl

Eerder verschenen in de Tringiaan van Tringa Vogelwerkgroep Schagen e.o.

Op de volgende websites zijn van boek en app nog meer recensies te vinden:

<https://www.vogeldagboek.nl/2022/09/09/vogels-van-nederland/>

<https://www.vogeldagboek.nl/2022/09/09/vogelapp-vogels-van-nederland-en-belgie/>
(Redactie)

Communicatie & Actualiteiten

Van het Bestuur

Algemene ledenvergadering

De meeste aandacht van het bestuur is de afgelopen periode uitgegaan naar de organisatie van de Algemene Ledenvergadering op 11-2. Het bestuur kijkt met veel genoegen terug op deze vergadering op een zaterdagochtend gevolgd door een lunch en een lezing van Roland Jan Buijs over meeuwen in het algemeen en in Alkmaar in het bijzonder. Er waren meer dan 50 leden aanwezig bij de vergadering terwijl er ook nog eens 14 de moeite genomen hadden zich af te melden. Uiteraard wordt het (concept-)verslag van de vergadering te zijner tijd aan de leden ter beschikking gesteld. De lunch, verzorgd door Buurthuis De Wachter, was uitstekend en de middaglezing bijzonder interessant.

Jubileum 40 jaar

De plannen voor de jubileumviering krijgen steeds meer vaste vorm. Zaterdag 17 juni zal een feestdag zijn, waarover later meer details komen. Houd in ieder geval deze datum vrij in je agenda! Verder wordt gewerkt aan een speciale jubileumexcursie naar de Markerwadden en aan een meerdaags reisje naar Zeeland. Ook hierover later meer.

Vogelcursus

Op 22 februari gaat een cursus Vogels herkennen van start onder leiding van Tom Damm. Nadat de aanmelding een beetje traag op gang kwam zijn er nu 22 cursisten, waarvan 9 niet-leden. Er zijn 5 lesavonden in Buurthuis De Wachter en 4 excursies in de omgeving van Alkmaar.

Jeugdactiviteiten

De dames van de Reuzenalk (activiteiten voor kinderen in de basisschoolleeftijd) hebben besloten te stoppen met het uitgeven van pakketten. Wel wordt ernaar gestreefd vier keer per jaar een leuke kinderactiviteit te organiseren.

Onder de toepasselijke naam 'De Juvenielen' gaat een groepje enthousiaste leden excursies organiseren met en voor jongeren van ongeveer 12 tot en met 18 jaar. De bedoeling is iedere eerste zondag van de maand, te beginnen op 2 april a.s., met twee ervaren gidsen eropuit te gaan, bijvoorbeeld naar de kolonie sterns in De Putten, naar de Grutto's in de Eilandspolder of de Roerdomp in de Kleimeer. Informatie en aanmelding bij Francisco Rubio Fernández (06-54 69 07 84, rubiofernandez@gmail.com). Zie verder ook de website van de VWG.

Megastal in de Schermer

Op verzoek van Animo (de stichting die een aantal natuurorganisaties in Alkmaar overkoepelt) doet de Vogelwerkgroep mee aan een juridische procedure met als doel te voorkomen dat een agrariër een tot nu toe niet ingevulde vergunning uit 2014 om een groot aantal koeien te huisvesten op zijn terrein alsnog gaat gebruiken. De zaak zal behandeld worden op 20 april door de rechtbank in Haarlem.

Verkiezingen Provinciale Staten en Waterschappen 15 maart a.s.

Van Vogelbescherming Nederland ontvingen we bijgaande oproep die we graag met jullie delen:

“Samen kunnen we bij de verkiezingen op 15 maart écht een verschil maken. De opkomst voor de Provinciale Staten en waterschapsverkiezingen zijn meestal laag. Dus daarom weegt elke uitgebrachte stem voor de natuur extra zwaar. Lees hier wat jullie als natuurliefhebbers kunnen doen: In 4 stappen een stem voor de natuur. Vogelbescherming”

Het Bestuur

Van de penningmeester

Nieuwe leden en opzeggingen tot 1 september 2022

Nieuwe leden

Ivo Stoop

Opgezegd

Marc Pol

Tineke Timmer

Overleden

Karl Blokker

Francisco Rubio Fernández, penningmeester

Bereikbaarheidsgegevens

De uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering hebben we ditmaal per e-mail gedaan (behalve voor enkele leden die geen mailadres hebben, zij krijgen alles per post). Daarbij bleek dat niet alle mailadressen up-to-date waren. Via een telefoontje kan dat dan meestal wel in orde gemaakt worden, maar van een lid werkte ook de telefoon niet. Bij nadere inspectie van de ledenadministratie blijkt dat we van veel leden alleen een vast telefoonnummer hebben. Dat is prima, zolang dat nummer tenminste werkt. Tegenwoordig heffen veel mensen dit nummer op en gaan over op mobiel. Herken je je nu in dit verhaal en stel je er toch prijs op dat je bereikbaar bent binnen de vereniging, geef dan de juiste gegevens (telefoonnummer, e-mailadres) door aan penningmeester@vwwg-alkmaar.nl.

De raadselvogel van Wim.

Illustratie: Wim Schols

Lezingen

De lezingen zijn op **woensdagavond** 20.00 uur **Buurthuis de Wachter, Oudorperdijkje 65**. Parkeergelegenheid bij Associatie Uitvaartverzorging, Edisonweg 15. Zie ook www.vwg-alkmaar.nl.

KNNV-lezingen (“[KNNV]”) zijn op woensdagen vanaf 20.00 uur in Wijkcentrum Overdie, Van Maerlantstraat 8-10, 1813 BH Alkmaar. Zie alkmaar-denhelder.knnv.nl (Agenda) voor die op zaterdagmiddagen vanaf 13:30 uur in Bezoekerscentrum “De Helderse Vallei”, De Helderse Vallei 9-11, 1783 DA Den Helder.

Woensdag 12 april: *Belarus* door Ruud Kampf

Net als het land zelf is de lezing over Wit-Rusland – Belarus – moeilijk te bezoeken! De lezing werd maar liefst twee keer door de coronapandemie afgelast. Nu eindelijk kan Ruud zijn verhaal houden over het land dat alleen in 2019 haar ijzeren gordijn op een kiertje zette. Des te bijzonderder dat Ruud nu eindelijk zijn verhaal kan doen over zijn trip.

Woensdag 10 mei: *De Eilandpolder* door Ab van Dorp

De Eilandpolder grenst bijna aan het werkgebied van de Vogelwerkgroep Alkmaar. Tijd om meer van dit verrassende overblijfsgebied te weten te komen. Daarom deze keer een gecombineerde lezing (op 10 mei) en een excursie (op 13 mei, zie excursies) door Ab van Dorp. Ab werkt sinds 1986 als beheerder bij Staatsbosbeheer in Laag Holland en bekleedt de functie boswachter ecologie. Na bijna 40 jaar in het gebied te hebben gewerkt, kent Ab het gebied als geen ander.

Volgende datums: nog niet bekend.

Ofra Carmi, o.carmi@quicknet.nl

Excursienieuws

Zie www.vwg-alkmaar.nl/agenda voor het laatste nieuws.

Ledenwandelingen worden gehouden op de 1e zondag van de maand, zie www.vwg-alkmaar.nl/excursies voor locaties, regels en aanmelding.

Er wordt voor de auto's gerekend met een vergoeding van 25 cent per kilometer. We raden de bestuurders aan in het bezit te zijn van een inzittendenverzekering. Deelname aan de excursies geschiedt volledig op eigen risico van de deelnemer(s).

Zaterdag 25 maart: *Noordkop* o.l.v. Klaas Bart

Vertrek 07:00 uur vanaf de P&R achter station Alkmaar

Eindtijd: flexibel (afhankelijk van weer en wensen van de deelnemers).

Noord-Holland heeft naast onze eigen vogelwerkgroep vele andere werkgroepen en interessante gebieden. Dit jaar gaan we bij twee vogelwerkgroepen op bezoek, waaronder Tringa. Klaas Bart laat ons zijn 'local patch' zien en andere plekken in de omgeving van Schagen en den Helder die de moeite waard zijn. De route stemt hij kort voor de excursie af met de bijzondere vogels uit zijn buurt!

Zaterdag 29 april: *Hoge Veluwe* o.l.v. Pierre van der Wielen

Vertrek 07:00 uur vanaf de P&R achter station Alkmaar

Eindtijd: flexibel (afhankelijk van weer en wensen van de deelnemers).

In april zijn al veel bosvogels terug en we hopen een flink aantal broedvogels tegen te komen zoals Kuifmees, Gekraagde Roodstaart, Bonte Vliegenvanger, Draaihals. Misschien dat we al onderweg een bijzondere soort tegen komen, je weet maar nooit. Houd rekening met een entree.

We bezoeken een groot deel met de auto, maar gaan 's middags ook stukken fietsen en wandelen.

Zaterdag 13 mei: *Eilandspolder* o.l.v. Ab van Dorp

Vertrek 08:30 uur vanaf de P&R achter station Alkmaar

Eindtijd 13:00 uur

De Eilandspolder is een van de in Nederland aangewezen Natura 2000-gebieden. Het oostelijke deel van de Eilandspolder valt zowel onder de Vogel- als de Habitatrichtlijn. Bovendien heeft de provincie de Eilandspolder aangewezen als weidevogelkerngebied. De Eilandspolder is door de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) uitgeroepen Icoonlandschap. Nu de kans om varend te ontdekken waarom dit gebied al deze 'predicaten' heeft. Vanuit de open boot is er volop gelegenheid naar vogels te kijken en als daar belangstelling voor is gaan we ook een veenmosrietland betreden. Veenmosrietland is een nagenoeg alleen in Nederland voorkomend Habitat (en een van de Natura 2000-doelen van de Eilandspolder). Tijdens de excursie is er volop gelegenheid tot het stellen van vragen aan de excursieleider, boswachter (ecologie) Ab van Dorp.

Zaterdag 17 juni: *Omgeving Alkmaar* (Jubileumdag)

Deze dag staat in het teken van ons 40 jarig bestaan. Er zullen gedurende de hele dag activiteiten zijn, dus reserveer deze dag in uw agenda! Uiteraard wordt er gevogeld, met als het even kan de hele werkgroep! Meer informatie over deze dag volgt.

Volgende datums: 15 juli, 19 augustus, 24 september, 21 oktober.

Aanmelden uiterlijk drie dagen voor aanvang van de excursie (aanmelden bij het vertrekpunt wordt niet gewaardeerd) via de website, of per e-mail bij:

Elias den Otter, eliasdenotter@gmail.com

Ravenwerkgroep Nederland

De Ravenwerkgroep Nederland komt met het verzoek om in ons werkgebied de raaf te monitoren. Een soort die niet dagelijks te zien is maar in Nederland aan een gestage opmars bezig is. Noord-Holland is een provincie waar de raaf nog beperkt aanwezig is,

zeker als broedvogel. Maar tekenen wijzen er op dat ook hier de raaf z'n plek zal weten te vinden. In 't Gooi zijn al broedende raven evenals in het Amsterdamse Bos. Er is een sterk vermoeden dat er territoriale paren zijn in de AW- en Kennemerduinen.

Waarnemingen kunnen aan de Ravenwerkgroep Nederland doorgegeven worden via een mailtje naar Hans de Vos Burchart, voorzitter, ravenwerkgroep@ziggo.nl. Op de website www.ravenwerkgroep.nl is meer informatie over de raaf en de werkgroep te vinden. O.a. kun je een document downloaden waarin een toelichting en tips voor het monitoren van de raaf staat beschreven (<https://ravenwerkgroep.nl/doe-mee>).

Hans de Vos Burchart, voorzitter Ravenwerkgroep Nederland,
ravenwerkgroep@ziggo.nl

Bijzondere waarnemingen december 2022 t/m februari 2023

Pierre van der Wielen

HBZ = Hondsbossche Zeewering

NHD = Noord-Hollands Duinreservaat

TBaZ = Telpost Bergen aan Zee

TCa = Telpost Camperduin

VHPP = Verenigde Harger- en Pettemerpolder

Op 10 januari en ook op 26 februari vloog er een **Ijsduiker** langs Camperduin. Verder gebeurde er deze winter niet zo gek veel qua zeevogels. Vanaf 23 januari loopt er een **Koereiger** in de Bergermeerpolder. In de polder Mijzen verbleven tot 9 februari tot maximaal 28 **Kleine Zwanen**. Elders werden er op 20 december 18 nabij Petten en op 5 januari drie over Camperduin gezien. In het NHD en omgeving verbleven tot 15 februari vier **Wilde Zwanen**. Daarnaast werden op enkele locaties kleine aantallen over-

De Koereiger rukt op.

Foto: Jan Stok

vliegende vogels gezien. Tussen 25 december en 19 januari verbleven er tot maximaal 35 **Dwergganzen** in de VHPP. Na deze laatste datum verkasten de vogels weer naar Strijen.

De enige **Rode Wouw** van deze periode vloog op 5 december over de Vennewaterspolder. In de Schermer overwinterden minimaal drie **Bruine Kiekendieven**. Deze sliepen op een landtong in het Alkmaardermeer. Vergeleken met voorgaande jaren, waren er dit jaar ook aanzienlijk meer **Blauwe Kiekendieven** in ons gehele werkgebied. Er sliepen er minimaal drie in de Kleimeer. Op 26 februari vloog er een **Zeearend** over de Grootdammerpolder. De volgende dag werd deze over de Zijpe en weer wat later op Texel gezien.

Op 13 februari vlogen twee **Paarse Strandlopers** langs Camperduin en op 8 januari

Naar zomerkleed ruiende Zwarte Zeekoet.

Foto: Jan Stok

vloog daar een **Middelste Jager** langs. Na de enorme sterfte door vogelgriep lag het aantal **Grote Jagers** langs onze kust bijzonder laag. Alleen op 13 en 15 januari werd er telkens één doorgegeven, uiteraard weer langs Camperduin. Van 2 tot en met 6 december zat er een **Kleine Burgemeester** bij de zandsuppletie-werkzaamheden voor de HBZ. Op 12 december werd er één gemeld bij Egmond aan Zee, dezelfde? Op 5 december vloog een jonge **Grote Burgemeester** langs Camperduin. Op 16 januari werd dit kunstje herhaald. Op 3 december werden nog vijf **Grote Sterns** langs Camperduin geteld. Een **Zwarte Zeekoet** liet zich op 1 en 5 januari zien vanaf Camperduin. Op nieuwjaarsdag dobberde er een **Kleine Alk** voor de HBZ. Een paar dagen later, op 7 januari, vlogen er drie langs Camperduin. Op 3 december vlogen maar liefst vier **Papegaaiduikers** langs Camperduin. De volgende liet even op zich wachten maar op 6, 7, 9, 10, 11 en 17 januari werd er daar telkens één gezien.

Tussen 21 en 23 januari werd in Sint Pancras een **Zomertortel** gezien. Mogelijk verbleef de vogel hier langer maar deze bleek in de grote gesloten binnentuinen bijzonder lastig te vinden te zijn. Er werd deze periode slechts één **Velduil** gezien en wel op 10 januari op de HBZ. Vrijwel de gehele periode verbleven er twee **Strandleeuweriken** in de VHPP. Een extreem vroege **Boerenzwaluw** werd op 3 februari over Heerhugowaard gezien. Het was duidelijk geen **Pestvogeljaar**: alleen op 19 december werd er kort één in Zuid-Scharwoude gezien. Op 22 januari werd een **Braamsluiper** gezien in tuinen in Stompnetoren. Gezien de tijd van het jaar en het bijzonder valse kleed zal het wel één van de Siberische soorten geweest zijn. De bewoners gaven echter aan niet op bezoek te zitten wachten waarna de waarnemingslocatie verborgen werd op de site. Tussen 6 en 12 december zat er een **Pallas' Boszanger** in Oudkarspel. Met deze soort lijkt wat raars aan de hand te zijn. Ze worden op de najaarstrek minder gezien dan voorheen maar duiken nu later in de winter op, op allerhande plekken, soms zelfs diep in het binnenland, op. Een **Siberische Tjiftjaf** werd op 26 januari in Bergen gezien. Er zaten deze winter twee **Klapeksters** in de regio: één in de Schoorlse Duinen en één in het NHD.

Pierre van der Wielen, jocotoco@hotmail.com

Ogrut 69: Kleurenblind

Hans Cornelissen

Ik val deze Ogrut maar meteen ruig binnen met een bonte uitspraak: “Vogelen maakt kleurenblind.” Ik licht dit toe aan de hand van een gesprek dat ik laatst had met een medevogelaar.

“Hé, kijk, leuk; een Roodborstje!”

“??? Waar dan?”

“Daar, kijk dan, man, dat kleine bruine vogeltje met dat dunne snaveltje en mooie rode borstje!” Ik kijk wat ik kan, maar de enige vogel die ik kan vinden is weliswaar klein en bruin en heeft een dun snaveltje, maar met een borst zo oranje als oranje maar kan zijn.

“Hans, ben je kleurenblind of zo?”

Hij zal toch niet deze oranje-borstige vogel bedoeld hebben? Helemaal uit het veld geslagen druipt ik af, overwegend toch maar een hobby met wat logica te kiezen, wildwaterdammen of zo. Thuisgekomen blader ik mijn ANWB-vogelgids door, hopen dat de uitzondering de regel van het kleur bekennen bevestigt. Maar wat zie ik tot mijn verbazing? Een “Rode” Wouw met oranje staart... Gelukkig ook een Roodkeelnachtegaal met onmiskenbaar rode keel - een slaak van opluchting. Maar laat dit nou net een extreme dwaalgast zijn die alleen in Hoogwoud zijn rode keeltje liet bewonderen. Verder bladerend: een Gekraagde Roodstaart met oranje staart. Het is nu echt wel twee voor twaalf voordat ik mijn kijker voorgoed aan de wilgen hang. Als ik zou voorstellen het Huis van Oranje te hernoemen tot het Rode Huis, zou het land te klein zijn. Maar een Oranjeborst voor Roodborst uitschelden, daar slaat Twitter echt niet van op tilt. Als ik vervolgens even terugblader in de vogelgids, word ik toch weer enigszins gerustgesteld door het kleuren-spectrum van de spechten. Die Groene en Zwarte Specht mogen van mij met recht zo heten, en die Grijskopspecht heeft echt wel wat grijs op de kop. Mijn blauwe petje af voor de naamgevers. En zijn rode petje daargelaten, heeft de Middelste Bonte best wel genoeg zwart en wit om bont te mogen heten.

Nog verder terugbladerd: de ‘steltjes’... Als je mij vraagt hoe een Paarse Strandloper eruit moet zien, dan zie ik een roodhoofdige, blauwbekkende figuur met alleen een zwembroek en Unox-muts als verenkleed de zee uit komen, bij Egmond aan Zee op 1 januari. En blauw plus rood maken paars, toch? Dit in tegenstelling tot dat donker bruingrijze beestje dat ik wel eens zie scharrelen op de Zuidpier van IJmuiden; als dat paars moet heten ben ik bij deze muntgroen. En als je denkt dat het niet erger kan met de kleurbenoeming van onze avifauna, neem ik je even mee naar de bloemrijke taal van onze overburen. “I really can’t find that Green Sandpiper”, zegt een vogelende Brit die bij Burgervlotbrug een ondergelopen bollenveld afspeurt. “Actually, I can’t see anything green anywhere.” Totdat ik hem beleefd glimlachend wijs op een donkerbruin beestje met witte stuit en lichte poten met – toegegeven – een vage zweem van groen. Bepaald geen hoogpotige variatie op een Halsbandparkiet... Als ik, de wanhoop nabij, nog verder terugblader, en een Zwarte Wouw tegenkom met 50 tinten bruin maar geen veertje zwart, weet ik genoeg. Ik ben nog niet gestopt met deze vreemde hobby, maar heb een bril gekocht die alles omzet in zwart-wit. Voor mij voortaan geen oranje-borstige Roodborst meer.

Hans Cornelissen, j.h.c.cornelissen@vu.nl